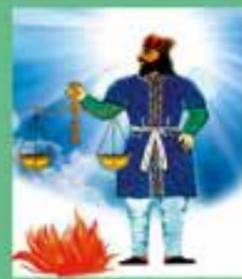

СОЛИ НАВ – ИҚБОЛИ НАВ!

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ Ӯ АРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

МИНБАРИ

ҲУҚУҚШИНОС

E-mail: law.tnu.tj@gmail.com

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ

№ 23-24 (123-124) 30-ЮМИ ДЕКАБРИ СОЛИ 2019, ДУШАНБЕ

Дар марҳалаи кунунии пешрафти Тоҷикистон ба соҳаҳои илму маориф афзалияти аввалиндараҷа дода мешавад, зеро онҳо дар таҳкими пояҳои давлати демократӣ ва ҳуқуқбунёду дунявӣ нақши калидӣ мебозанд.

Роҳбарону кормандони соҳаи маорифро зарур аст, ки дар баробари чунин дастгирҳои давлат ва афроди ватандӯст сатҳу сифати таълимро дар ҳар як муассисаи таълимӣ, сарфи назар аз шакли моликияти онҳо ва дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот баланд бардоранд. Инчунин, назорати азхудкунии донишҳои замонавиро пурзӯр гардонидан, наврасону ҷавонро ба мутолиаи китобҳои бадеиву илмӣ ташвиқ намоянд, қобилияти эҷодии онҳоро тақвият бахшанд ва ба таълими фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ таваччуҳи бештар зоҳир намоянд.

Китоб маҳсули ақлу заковати мардуми соҳибтамаддун, омили асосии ҳифзи фарҳанги миллӣ ва яке аз муҳимтарин воситаҳои маърифатнок кардани аҳли ҷомеа буда, қобилияти сухандониву суханрониро сайқал медиҳад, доираи андешаву тафаккур ва ҷаҳонбинии инсонро васеъ ва ӯро ба роҳи дурусти зиндагӣ раҳнамоӣ мекунад.

Олимону донишмандони моро зарур аст, ки ба шинохти дурусти таърих, тарғиби мероси маънавӣ ва суннату ойинҳои мардумӣ низ, ки тайи асрҳо дар хотираи таърихӣ миллати тоҷик нақш бастаанд, таваччуҳи ҷиддӣ зоҳир намоянд.

Эмомалӣ РАҲМОН

Соли 2019-ум бо фарогирии рӯйдодҳои низоҳат муҳимму хотирмон ва саҳифаҳои таърихиву дурахшони худ барои мардуми шарифу сарбаланди Тоҷикистон сипарӣ шуда, соли нави 2020 фаро мерасад.

Ба таъкиди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паём ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.12.2019 соли 2019 дар таърихи Тоҷикистони соҳибистиклол бо дастоварду пешравии ноилшудаи халқамон ба сифати боз як соли бобарор сабт мегардад. Аз ҷумла, таъбиқи ҷорабиниҳои «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030», «Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020», ба қор андохтани агрегати дуҷуми нерӯҳои барқи обии «Роғун», дар заминаи ташаббуси ҷоруми ҷаҳонии Тоҷикистон дар соҳаи об – «Даҳсолаи байналмилалӣ амал «Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028» амалишавии «Барномаи ислоҳоти соҳаи оби Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2025»-ро аз ҷумлаи муҳимтарин саҳифаҳои муқаддаси Тоҷикистони азиз изҳор доштанд.

Умедворем, ки мардуми тамаддунофару фарҳангсолор, ватандӯсту заҳматкаши тоҷик тахти сарвари Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои муаззами миллат дар соли нави 2020 бо мақсади таҷлили сазовори ҷашни 30-солагии Истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, амалишавии ҳадафи ҷоруми миллӣ – саноатуқунонии босуръати кишвар, инкишофи инфрасохтори дехот, рушди сайёҳӣ ва хунаҳои мардумӣ бо меҳнати ҳалол ва заҳмату талошҳои шабонарӯзӣ ба қорҳои ободониву созандагӣ камари ҷимнат баста, Тоҷикистони азизро ба як гушаи ободу зебо ва пешрафтаву дилпурсанди олам табдил хоҳанд дод.

Факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон омодагии ҳамешагии хешро ҷиҳати иҷрои дастуру ҳидоятҳои Сарвари маҳбуби тоҷикон дар Паёми навбатӣ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сатми боло бурдани сатҳу сифати таълим, савияи донишу маърифатнокии донишҷӯён, омӯзиши забонҳои русиву англисӣ ҳамчун забонҳои муоширати байналмилалӣ, тарбияи ҷавонони ҳудогоҳу меҳанпараст, ташаббускору босавод ва бархӯрдор аз дастовардҳои илму технологияи муосир изҳор менамояд.

Садорати факултети ҳуқуқшиносии тамоми устодону кормандон ва донишҷӯёни факултет, аҳли хонадон ва наздикону пайвандони эшон, инчунин тамоми мардуми шарафманди тоҷикро ба муносибати фарорасии Соли нави мелодии 2020 самимона табрику шодбош гуфта, барояшон тансихативу рӯзгори обод, саодатмандию сарбаландӣ ва қомебиҳои нав ба навро дар ҷодаи қорҳои созандагӣ бунёдкорӣ ва пешрафти Ватани маҳбубамон – Тоҷикистони азиз таманно менамояд.

Бо қамолӣ эҳтиром,
садорати факултети ҳуқуқшиносии

МИНБАРИ ХУҚУҚШИНОС

Муассис:
факултети
хуқуқшиносии ДМТ
www.law.tnu.tj

Сармуҳаррир:
Эмомалӣ МИРАЛӢ
law.tnu.tj@gmail.com

Муовини сармуҳаррир:
Ҳамза БОБОХОНЗОДА

Муҳаррир:
Некӯз САФАРЗОДА

Тарроҳ:
Акмал ШАРИПОВ

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ:
Раҳмон Д.С.
номзади илмҳои хуқуқшиносия, дотсент, декани факултети хуқуқшиносия,
Сафарзода Б.А.
профессори кафедраи хуқуқи инсон ва хуқуқшиносии муқоисавӣ,
Маҳмудов И.Т.
мудри кафедраи хуқуқи судӣ ва назорати прокурорӣ,
Абдуллоев П.С.
муовини декан оид ба илм ва робитаҳои байналмилалӣ,
Сулаймонов Ф.С.
дотсенти кафедраи хуқуқи байналмилалӣ

ҲАЙАТИ МУШОВАРА:
Ватанзода М.М.
котиби Шӯрои амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон;
Саид Нуриддин Саид
вазирӣ маориф ва илми ҶТ,
узви вобастаи АИ ҶТ,
Имомзода М.С.
ректори ДМТ,
академики АИ ҶТ,
Тоҳиров Ф.Т.
академики АИ ҶТ,
Маҳмудзода М.А.
профессори кафедраи хуқуқи граждани,
академики АИ ҶТ,
Насриддинзода Э.С.
профессори кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ, узви вобастаи АИ ҶТ,
Раҳимзода М.З.
профессори кафедраи хуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат, узви вобастаи АИ ҶТ,
Диноршоев М.
академики АИ ҶТ

ШАРТҲОИ КАБУЛИ МАВОД:
Дастнавис қабул карда намешавад.
Мавод бояд бо ҳуруфи Times New Roman Tj 14 ҳуруфчинӣ шуда бошад.
Рӯнома на ба ҳама андешаи муаллифони муроғат аст ва ақриди мухталифро ба хотири риояи чандандешӣ ба таъби мерасонад.

Рӯнома дар Вазорати фарҳанги ҶТ тақри №0336/рз аз 18-уми марти соли 2018 ба қайд гирифта шудааст.
Нишони идора: ш. Душанбе
Буни Ҳисорак, Шаҳраки Донишҷӯён, факултети хуқуқшиносии ДМТ.
Телефон: 907-67-20-20, 939-25-98-28. Теъод: 1000
Навбатдори шумора: Миралӣ СОБИР

Таърихи 26-уми декабри соли 2019 Паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии кишвар ироа карда шуд.

Дар Паёми худ ба Маҷлиси Оли Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон самтҳои асосии сиёсати дохилию хориҷии мамлакатро барои давраҳои оянда муайян

намуда, оид ба пешбурди сиёсати хориҷӣ ва таъмини пешрафти соҳаҳои иқтисоду саноат, энергетика, роҳу нақлиёт, амниятӣ муҳофизат, хифзу ҳуқуқи тартибот, тандурустӣ, фарҳанг, илму маориф, хифзи иҷтимоии аҳоли, ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ вазифаҳои мушаххас ба миён гузоштанд.

Сарвари давлат Ҳукумати мамлакатро вазифадор намуданд, ки минбаъд ба ҷанбаҳои

АЗ ПАЁМ ТО ПАЁМ

сифатии рушди иқтисоди миллӣ, тақвияти неруи инсонӣ, бо истифода аз технологияҳои муосир ва ҷорӣ намудани инноватсия вусъат додани истехсоли маҳсулоти ниҳой, баланд бардоштани фаъолнокии иқтисодии аҳоли, тақмили низоми дастгирии соҳибкориву сармоягузори ва тавсеаи иқтисодидеи рақамӣ диққати аввалиндарача диҳад.

Инчунин, Пешвои миллат пешниҳод намуданд, ки бо мақсади дастгирии иҷтимоии табақаҳои осебпазири ҷомеа нафақаи шаҳрвандони маъҷуби то 18 сола, ҳамзамон, дигар гурӯҳҳои маъҷубон, ки қор намекунад ва ба нигоҳубин эҳтиҷ дошта, ба онҳо дар асоси Қонун “Дар бораи таъмини нафақаи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон” нафақаи иҷтимоӣ таъин шудааст, аз 1 сентябри соли 2020 нафақаи онҳо 50 фоиз зиёд карда шуда, андозаи он ба нафақаи нафақагироне, ки тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи нафақаҳои суғуртаӣ ва давлатӣ” муқаррар

гардидааст, баробар карда шаванд. Ҷихати боз ҳам бехтар намудани шароити иҷтимоии нафақагирони кишвар бошад, пешниҳод намуданд, ки аз 1 сентябри соли 2020 ҳадди ақал ва ҳадди ниҳойи нафақа аз рӯи синну сол ва нафақаи заминавӣ, инчунин нафақаҳои меҳнатии шаҳрвандон 15 фоиз зиёд карда шаванд. Дар баробари ин, музди меҳнати кормандони мақомоти ҳокимият ва идоракунии давлатӣ, муассисаҳои маориф, илм, фарҳанг, варзиш, тандурустӣ, муассисаҳои соҳаи хифзи иҷтимоӣ ва дигар ташкилоту муассисаҳои бучетӣ, инчунин, стипендияи донишҷӯён ва дигар намудҳои стипендияи 15 фоиз ва музди меҳнати кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқ ва хизматчиёни харбӣ 10 фоиз зиёд карда шаванд.

Чунин ғамхорӣ Пешвои миллат моро водор менамояд, ки баҳри боз ҳам хубтар ба роҳ мондани саҳу сифати таълим ва бо масъулияти баланд муносибат намудан ба пешаи интихобнамудаам талош намоем.

ХУҚУҚИ ИНСОН: МУШКИЛОТ, РОҶИ ҲАЛ ВА ДУРНАМО

Тахти ин унвон санаи 10-уми декабри соли 2019 дар факултети хуқуқшиносии ДМТ бахшида ба таҷлили рӯзи қабули Эълومияи умумии ҳуқуқи инсон конференсияи байналмилалӣ илмию амалӣ баргузор гардид.

Чорабинии мазкур бо ташаббуси кафедраи ҳуқуқи инсон ва хуқуқшиносии муқоисавӣ факултети хуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон доир карда шуд.

Конференсияи байналмилалӣ илмию амалӣ бо сухани ифтитоҳии муовини ректори ДМТ оид ба илм, доктори илмҳои кимиё, профессор Сафармамадов С.М. оғоз гардид. Мавсуф зимни ироаи сухани ифтитоҳии хеш хоҳиринро ба муносибати рӯзи қабули Эълумияи умумии ҳуқуқи инсон табрику шодбош намуда, иброз намуданд, ки баргузори чунин чорабинҳои саҳи баланди илмӣ дар инкишофи низоми ҳуқуқи кишвар ва боло бурдани маърифати ҳуқуқи аҳоли нақши боризи худро мегузорад.

Сипас, декани факултети хуқуқшиносии ДМТ, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Раҳмон Дилшод Сафарбек бо сухани шодбошӣ баромад намуда, нақш ва мавқеи Эълумияи умумии ҳуқуқи башарро дар инкишофи қонун-

гузори байналмилалӣ ва миллӣ дар самти ҳуқуқи инсон баланд арзёбӣ намуд. Мавсуф зимни ироаи сухани шодбошӣ қайд намуд, ки ҶТ дар самти ҳуқуқи инсон ба дастовардҳои беназир ноил гардидааст, ки дар ин қор саҳми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон хеле бузург аст. Таъсиси мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак ва дигар сохторҳое, ки бевосита ба ҳуқуқи инсон сару қор доранд, самараи ташаббусҳои Пешвои миллат дар бахши таҳкими мақому манзалати инсон ва ҳуқуқу озодиҳои хар фард мебошанд.

Дар қори конференсия олимони маъруфи ватаниву хориҷӣ, вакилони Маҷлиси намоёндогони Маҷлиси Олии ҶТ, қормадонии мақомоти судӣ, прокуратура, намоёндогон аз вазоратҳои адлия, қорҳои дохилӣ ва дигар мақомоти хифзи ҳуқуқ, намоёндогони муассисаҳои таҳсилоти олии қасбии кишвар, ВАО ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, инчунин устодону қормадонии факултети хуқуқшиносии иштирок намуданд.

Дар қорасеи пленарии конференсия зиёда

аз 15 маъруза дар мавзӯҳои гуногуни ҳуқуқӣ, ба мисли нақши Эълумияи умумии ҳуқуқи инсон дар низоми сарчашмаҳои ҳуқуқи байналмилалӣ; соҳибхитиёрии ҳалқӣ ва давлатӣ; таносуби озодиҳои ботинӣ ва зохирии давлат дар партави Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон; зарурати қонунигардонии мақому ҳуқуқи шаҳрвандони хориҷӣ ва шаҳсонии бешаҳрванд, ки дар худуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ғайриқонунӣ қорор доранд ва авфи онҳо; мафҳуми ҳуқуқ ба хифзи саломатӣ; қоронишавӣ ва манфиатҳои миллии Тоҷикистон ва ғ. пешниҳод ва мавриди баррасӣ қорор гирифтанд.

Конференсия қори худро дар се бахш ба қор монда, дар он зиёда аз 60 маъруза бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ дар шақли бевосита ва ғойбона пешниҳод гардидаанд.

Дар фарҷоми конференсияи байналмилалӣ иштирокчиён қатънома қабул намуданд. Таъкид гардид, ки тақлифу пешниҳодҳо ва натиҷаҳои конференсия барои тақмили қонунгузори ва рушди низоми ҳуқуқи кишвар ба мақомоти дахлдори давлатӣ дастрас қорда мешаванд.

Таҳияи
Ҷ. САЪДИЗОДА

Cyrus' Inheritors Debate Club is a place where students can improve their critical thinking and their speech. Throughout this whole semester, students debated every week both in Russian and English

language and we decided to put their skills to the test by organizing a debate tournament.

On December 14, 2019 with the support of the Dean of Law Faculty, Rahmon Dilshod Safar, Cyrus'

CYRUS CUP 2019 “UNIVERSITY DEBATE TOURNAMENT”

Inheritors Debate Club conducted its annual Cyrus Cup 2019 University Debate Tournament between 16 teams from different faculties of Tajik National University. We had more than 50 students participate from Law Faculty, Faculty of International relations, Faculty of Finance and Economics (specialty: Finance and Credit, International Economic Relations), Faculty of Physics, Faculty of Languages Asia and Europe, and Faculty of Philosophy (specialty: Sociology). 5 resolutions on education, human rights, social networks and gender equality have been presented to the teams. In order to make this tournament more interesting

it was conducted both in Russian and English language. Our guest judges were winners of previous Cyrus Cup tournaments, winners of international and national debate tournaments. We would like to thank the judges for taking time out of their busy schedule and giving great feedback to our participants.

Congratulations to the winners of Cyrus Cup 2019 University Debate Tournament.

Abdualimzoda Aziza, Azamov Alisher, and Nuriddin Firuzjon – Winners of the English Tournament

Fattoev Masrur, Norov Dilshodjon and Saidzoda Parvina - Winners of the Russian Tournament.

ҲАМКОРИҶО ТАҚВИЯТ МЕЁБАНД

Мувофиқи қарори Шӯрои Маҷлиси намояндагони МО ҶТ аз 11 ноябри соли 2019 №2435 ва дар асоси даъвати Раиси Думаи давлатии Шӯрои Федералии Федератсияи Русия ҳайати вакилони Маҷлиси намояндагон — Раиси Фраксияи ХХДТ дар Маҷлиси намояндагони МО ҶТ Сафарзода Б.А. ва аъзои Фраксияи ХАТ Аҳмедов Мирзоанвар барои иштирок дар Конференсияи байналмилалӣ зери унвони «Нақши ҳамкориҳои фраксияҳои ҳизбо ва блокҳои сиёсӣ дар робитаҳои мутақобилаи байнипарламентии кишварҳои ИДМ», ки рӯзи 19 ноябри соли 2019 дар бинои Думаи давлатӣ баргузор гардид, иштирок намуданд. Дар кори конференсия роҳбарияти Думаи давлатӣ, намояндагони фраксияҳо ва блокҳои сиёсӣ Парлумонҳои кишварҳои ИДМ ширкат доштанд. Дар конференсия Раиси Фраксияи ХХДТ ва аъзои Фраксияи ХАТ бо маъруза баромад намуда, оид ба вазъи ҳамкориҳои Маҷлиси намояндагон ва парламентҳои кишварҳои ИДМ маълумот пешниҳод намуданд. Ҳамчунин оид ба намояндагии 6 ҳизби сиёсӣ дар Маҷлиси намоян-

дагон ва дар рӯҳияи созандагӣ фаъолият кардани онҳо дар мақоми конунгузорӣ ва олии намояндагӣ, қўшишҳо барои боз ҳам пешрафт намудани кишвари азизамон ва рушд кардани муносибатҳои бародарона миёни кишварҳои ИДМ баромад карда шуд. Дар доираи кори конференсия воҳӯрии вакили МН МО ҶТ Сафарзода Б.А. бо Раиси Фраксияи Ҳизби «Русияи Воҳид» Неверов С.И. мулоқо-

ти алоҳида доир карда шуд, ки дар он аз муносибатҳои мутақобилан муфид изҳори назар карда шуд. Дар рафти мулоқот Сафарзода Б.А. оид ба ҳалли масъалаҳои мубраме, ки аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ — Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар воҳӯрӣ бо Президенти Федератсияи Русия Владимир Путин матраҳ гардида буданд, таъкид гар-

дид. Аз ҷумла, масъалаи химояи дахлдори ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ, таъмини нафақаи муҳоҷирони меҳнатӣ, сохтмони 5 мактаб аз ҷониби Русия дар шаҳрҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, муборизаи яқоя бар зидди падидаҳои террористиву экстремистӣ ва дигар масъалаҳои муҳим дар рафти мулоқоти дучониба мавриди баррасӣ қарор гирифтанд. Дар хошияи кори конференсия ҳамчунин воҳӯриҳои

Раиси Фраксияи ХХДТ дар МН МО ҶТ Сафарзода Б.А. бо Раиси Фраксияи Ҳизби Либерал-демократии Русия Владимир Жириновский, Раиси Фраксияи Ҳизби Коммунистии Русия Геннадий Зюганов, Раиси Фраксияи Ҳизби Русияи адолатнок Сергей Миронов воҳӯрӣ баргузор гардида, дар онҳо оид ба ҳамкориҳои Маҷлиси намояндагон бо Думаи давлатӣ ва мусоидат кардан ба масъалаҳои химояи дахлдори ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ таъкидҳо карда шуданд. Мусоидат кардани парламентҳо дар роҳи мубориза бар зидди хама гуна падидаҳои террористиву экстремистӣ ва равияҳои ифротӣ дар маркази ин мулоқотҳо қарор гирифтанд. Боиси ифтихор аст, ки Сафарзода Б.А. профессори кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ буда, имрӯз ҳамчун вакили МН МО ҶТ ва Раиси Фраксияи ХХДТ қор ва фаъолият менамоянд ва манфиатҳои давлату миллатро дар сатҳи байналмилалӣ муаррифӣ месозанд, ки сабақест барои насли ҷавон.

Таҳияи
Некрӯз САФАРЗОДА

СЕМИНАРИ ИЛМӢ-ИТТИЛОӢТӢ

Боиси фараҳмандист, ки солҳои охир дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ пайваста ҷорабинҳои гуногуни илмӣ баргузор карда мешаванд. Бо мақсади шарҳу тавзеҳи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила», баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ, фарҳанги ҳуқуқии донишҷӯён ва бурдани қорҳои фаҳмондадихӣ миёни ҷавонон бобати пешгирии зӯрварӣ дар оила таърихи 18-уми декабри соли 2019 семинари илмӣ-иттилоотӣ ва маърифатӣ тахти унвони «Пахлуҳои ҳуқуқӣ ва равонии пешгирии зӯрварӣ дар оила» бо ибтиқори кафе-

драи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ ва филиали Геселшафт фюр Организатсион, Планунг унд Аусбилдинг (ГОПА) мБХ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки масъули амалисозии лоиҳаи пешгирии зӯрварӣ дар оила (PDV) мебошад, баргузор карда шуд. Семинари мазкурро мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносии Саъдизода Ҷаҳонгир ҳусни оғоз бахшида, зикр намуданд, ки мақсади ҷорабини мазкур баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии донишҷӯён ва баррасӣ намудани пахлуҳои ҳуқуқиву

равонии пешгирии зӯрварӣ дар оила мебошад. Сипас номояндагони филиали мазкур ба суҳан баромада, ибраз намуданд, ки дар ҷаҳон ҳамасола аз 25-уми ноябр то 10-уми декабр «16 рӯзи амалҳои фаъол бар зидди зӯрварӣ дар оила» доир мегардад, ки ҷорабини мазкур низ дар робита ба он баргузор мегардад. Дар фарҷом изҳори умед карда шуд, ки семинари илмӣ-иттилоотӣ ва маърифатӣ доиргардида сахми худро то ҳадди имкон дар пешгирии зӯрварӣ дар оила хоҳад гузошт.

Таҳияи
Азимҷон ҶУРАЕВ

МАҲФИЛИ «ЗЕҲН» ҶОННОК МЕГАРДАД

ОБОДУ САБЗГАРДОНӢ МАРОМИ МОСТ

Факултети ҳуқуқшиносӣ дар баробари дар сатҳи олий ба роҳ мондани таълиму тарбия, инчунин дар қорҳои ободӣ, сарсабзу хуррам намудани ҳудуди донишгоҳ ва факултет пайваста камари химмат баста, дар ин самт фаъолона иштирок менамояд. Маҳз бо мақсади сарсабзу хуррам гардонидани ҳудуди донишгоҳ таърихи 3-юми декабри соли 2019 бо ташаббуси бевоситаи декани факул-

тети ҳуқуқшиносӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Раҳмон Дилшод Сафарбек ва бо иштироки шахсии мавсуф маъракаи ниҳолшинонӣ ташкил карда шуд, ки бисёр иқдоми начиб маҳсуб меёбад. Чунин талбирандешӣ аз хидоятҳои пайвастаи Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷихати кабутизоркунӣ ва сарсабзу зебо намудани ҳудуди идораву муассисаҳои давлативу хусусӣ маншаъ гирифта, то

имрӯз дар тамоми ҳудуди мамлакат он дар сатҳи бисёр хуб ба роҳ монда шудааст. Зимни ин маъракаи муҳим чандин ниҳолҳои зебои ороишӣ ва ҳосилдиханда шинонида шуданд. Декани факултет ба масъулин дастур доданд, ки пайваста ниҳолҳои шинонидашударо назорат намуда, дар хуррамгардонии сахми донишгоҳ ва факултет фаъолона иштирок намоянд.

Таҳияи
Ҳусниддин САИДОВ

Факултети ҳуқуқшиносии ДМТ пайваста талош менамояд, ки бо роҳи василаҳои гуногун сатҳи донишҳои ҳуқуқӣ ва маърифати ҳуқуқии донишҷӯёни факултетро боло барад. Маҳз бо ҳамин назардошт имрӯз дар факултет ёздаҳ маҳфили наздикафедравии илмӣ-назариявӣ ва як маҳфили муҳоҷисавии «Ворисони Куруш» фаъолият намуда истодаанд, ки дар тақвият додани сатҳи донишҳои ҳуқуқии донишҷӯён сахми назаррас мегузоранд. Бо мақсади боз ҳам беҳбудӣ бахшидани фарҳанги ҳуқуқӣ, суҳанварӣ, баланд бардоштани касбияти донишҷӯёни факултет маҳфили илмӣ-фарҳангии «Зехн» ба фаъолият оғоз намудааст, ки он бо ибтиқори бевоситаи садорати факултет ва соҳиби ҷавонони факултет кори худро ба роҳ мондааст.

Ташаккули давлати навини тоҷикон, дурнамои сиёсати давлатии ҷавонон, шиканча ва хатарҳои он, инчунин дигар масъалаҳои рӯзмара мавриди назар қарор гирифтанд. Зимни суҳани ифтитоҳӣ муовини декан оид ба илм ва робитаҳои байналмилалӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Абдуллоев Парвиз ибраз намуданд, ки маҳфили мазкур бояд фарогирӣ он масъалаҳое бошад, ки ба сифати мушкилоти аввалиндараҷаи ҷомеаи мусосир шинохта шудаанд ва донишҷӯён онро бояд аз нигоҳи ҳуқуқӣ баррасӣ ва пешниҳодҳои судманди худро ҷихати бартароф намудани мушкилоти мавҷудбуда ибраз намоянд. Пас аз баррасии масъалаҳои матраҳшуда байни баромадкунандагон ва иштирокчиён муҳоҷисаи хуби илмӣ доир шуд, ки ҳозирин ба худ ғизои хуби маънавӣ гирифтанд.

Таҳияи
Миралӣ СОБИРОВ

Абдурахим ХОЛИКЗОДА
д.и.х., профессор

СОҲИББИХТИЁРИИ ХАЛҚИ ВА ДАВЛАТИ: ТАНОСУБИ ОЗОДИҲОИ БОТИНИ ВА ЗОҲИРИИ ДАВЛАТ

(БАХШИДА БА 25-УМИН СОЛГАРДИ КОНСТИТУТСИЯИ ТОҶИКИСТОН)

Дар қисми 1 моддаи 6 Конститутсияи кишвар омадааст: «Дар Тоҷикистон халқ баёнғари соҳибхитиёри ва сарчашмаи ягонаи ҳокимияти давлатӣ буда, онро бевосита ва ё ба воситаи вакилони худ амалӣ мегардонад».

(идома аз шумораи гузашта)

Талаботи ин қисм моро водор менамояд, ки ин меъёри конституционеро ҳамчун манбаи соҳибхитиёри халқ эътироф намоем ва дарк созем, ки ин соҳибхитиёри чун соҳибхитиёри мушаххас, ки омили ягонагии миллат аст, зухур менамояд.

Агарчи Конститутсия шакли амалӣ шудани ин соҳибхитиёриро зоҳиран бо усули бевосита ва бавосита муайян карда бошад ҳам, дар асл мутобики қисми дуоми ин модда ифодаи олии ҳокимияти халқиро дар шакли раъйпурсии умумихалқӣ ва интихобот муайян карда афзалияти ҳокимияти иродаи халқро эълон намудааст.

Дуруст аст, ки раъйпурсӣ ва интихобот падидаҳои сиёсӣ ва ҳуқуқӣ мебошанд, аммо чавҳар ҳамон иродаи халқ аст, ки соҳибхитиёри тавассути он рӯшан мегардад. Ба сифати чавҳари ин соҳибхитиёри иродаи халқ (И. Кант), хоҳиши қуллӣ мардуми кишвар (на ғуруҳи муайян, хизби ҷудоғона ва на тӯдаи чандхазора) баромад менамояд, ки тавассути он ҳуди Конститутсия қабул мегардад, ҳокимияти давлатӣ таъсис меёбад ва роҳи ягонаи табдили ин натиҷаи ирода боз ҳам иродаи халқ дар шакли тағйири меъёрҳои он (моддаҳои 98, 99, муқаррароти инпиқоли Конститутсия) бо усули интихоботи озод, раъйпурсӣ (моддаҳои 49, 65 Конститутсия) аст, на хоҳишу дархости афрод ва тӯдаи ҷудоғона. Конститутсия бо эълони ҳуқуқу ваколатҳои соҳибхитиёри халқиро дар симои мақоми марказии бо усули демократӣ таъсисёфтаю бо фишанги низоми баробарвазнҳо одилона таснифшуда (талаботи тақсимоти ҳокимият м. 9 Конститутсия) тақдил дода, ҷомеаи шаҳрвандии ҳуқуқиро дар муносибат бо худ ва иқтисодиёт дар заминаи гуногунандешии сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ (талаботи моддаҳои 8 ва 12 Конститутсия) тавлид менамояд. Ва ин навиҷи ҷомеаи шаҳрвандии ҳуқуқӣ, тибқи ақидаи аксари мутафаккирони мутақаддамаи барҷастаи олами сиёсат ва ҳуқуқ (Дж. Лок, Ш. Монтескё, И. Кант) ва муосир (Ю. Хабермас, Г. Харт, Фуллер, В.С. Нерсеянс ва дигарон) ва ҳама усулҳои илории дастрасӣ ба онҳо танҳо ба хотири осудагӣ ва саодати ҳар инсон ва мардум дар маҷмӯъ, равона

шудааст.

Пас ҳадаф ва чавҳари ин конструксияи мураккаб саодати инсонҳо ва ташкили идораи адолатнок махсуб мегардад, ки дар сарғаҳи мувофиқати манфиати фардӣ бо иҷтимоӣ дар замону макони муайян бо ҳамоҳангии унсурҳои дигари фарҳангӣ тавлид гашта, падидаи соҳибхитиёри давлатиро комил мегардонад. Мо

зеро ин амал ноғузир вайроншавии сарғаҳи «озодии қонунии» шаҳрвандон яъне соҳибхитиёри халқиро низ тавлид мекунад. Чунки дар пасманзари поймолшавии соҳибхитиёри давлатӣ ва озодии қонунии миллат озодихоии қонунии шаҳрвандон дар мисоли ҳуқуқ ба худмуайянқунии халқу миллатҳо ҳамчун насли нави ҳуқуқӣ инсон осебпазир

дар ин нукта дар шароити муосир ба ҷойи ҳамоҳангии соҳибхитиёри халқӣ бо соҳибхитиёри давлатӣ, бо иллати чунин дастандаркорон ба ҳам омадани муҳолифати соҳибхитиёри халқиро бо соҳибхитиёри давлатӣ тариқи сунъӣ эҳсос менамоем.

Ҳол он ки ин ду навиҷи соҳибхитиёри бояд барои ҳамдигар хизмат намоёнд ва якдигарро пурра созанд. Дуруст аст, ки соҳибхитиёри давлатӣ ҳамчун навиҷи қонунии Истиклолияти давлатӣ ҳадафҳои умдаро барои давлати миллии дорад, ки ноҳида гирифтани онҳо таҳдид ба ҳастии миллати сиёсӣ аст. Зеро соҳибхитиёри давлатӣ дар шакли «озодии мустақил»-и (худсаронаи) давлат (Юрген Хабермас. Ниг: Хабермас Ю. Эссе к конституции Европы. М.2013. С. 56.) дар маҷмӯи муносибатҳои хоричӣ иттиҳоди миллати сиёсиро муаррифӣ ва ҳифз менамояд. Аммо соҳибхитиёри халқӣ дар паҳнои озодии қонун ва «қонунҳои озодӣ» (И. Кант) барои зухури арзандаи шаҳрвандон дар дохили давлат шароит фароҳам меорад. Ба андешаи Ю. Хабермас мафҳуми «озодии мустақил-худсарона» аз «озодии қонуни» дар фаҳми табииати соҳибхитиёри аз ҳам тафовут доранд (Ниг: Хабермас Ю. Асарии номбаршуда. М.2013. С. 56.).

Бинобар ин, ҷойиз нест, ки ба хотири арҷгузорӣ ба мақомоти фаромиллии мақоми соҳибхитиёри давлатӣ яъне паҳнои «озодии мустақили» давлат маҳдуд карда шавад,

мегардад. Пас, соҳибхитиёри халқӣ аз ботини давлат ба хотири ҳимояи паҳнои хоричии озодии он, яъне соҳибхитиёри давлатӣ ноғузир қомат рост менамояд.

Аз ин дидгоҳ, онҳое, ки ба қимати фаромиллии арзишҳои демократӣ таъя зада, меҳонанд намунаю амсилаҳои худро иҷборан бар дӯши халқу миллатҳои дигар бор намоёнд, дар асл на ба хотири соҳибхитиёри халқии кишварҳо қўшиш мекунанд ва на дар ҷодаи ҳуқуқу озодихоии инсон хизмат менамоянд, баръакс, бо ин амалашон ҳам ба озодии хоричӣ ва ҳам дохилии миллатҳо таҳдид намуда соҳибхитиёри халқӣ ва давлатии кишварҳои демократиро халалдор месозанд.

Ба назар чунин мерасад, ки тазодҳои олами муосир дар паҳнои муқаррароти озодихонаи атбӯи аз ҷониби созмонҳои бонуфуз дастгириёбанда ҳамчун қараёни босуръати тандеми ҳуқуқу озодихо, ки дар як ҷо дар шакли талаби автономияҳои сиёсӣ (Украина) ва дар ҷойи дигар дар қолаби талаби ҳуқуқҳои сиёсӣ (Венесуэла) сурат гирифта истодаанд, аз як ҷониб дар сатҳи муайян ифодаи вусъатёбии озодихоии ботинии давлат дар қолаби соҳибхитиёри халқист, ки ба фаъолнокии «озодии қонуни» дар заминаи қонунҳои озод хизмат менамояд ва дар муқо-

били он ҳаракати соҳибони қудрат чихати таъмини пойдорӣ давлат, тартиботи мавҷуда устувории низоми идора, тамомияти кишвар ва амнияти давлати қўшишҳо дар ҳифзи хоричӣ томияти озодии миллатҳои сиёсӣ буда, то дараҷае ифодагари сатҳ ва сифати соҳибхитиёри давлатии халқост, ки ҳастӣ ва фаъолнокии истиклолияти давлатиро таъмин мегардонад.

Ин аст, ки харду неру дар қараёни муқаррароти ва талаби ҳаққу озодихо на танҳо асосу далелҳои мангиқии худро меорад, ҳатто қонибдорону дастандаркорони хоричии онҳо, новобаста аз манфиатҳои молино

таъмини соҳибхитиёри халқӣ ва давлатӣ ҳадафҳои аслии ва стратегии миллати соҳибдавлатро аз мадди назар дур монда, дар татбиқи ҳадафҳои ҷузъӣ афзалиятҳои ҳуқуқӣ ва сиёсиро нодуруст татбиқ кардаанд.

Номувофиқати ваъзи зухури озодихоии ботинӣ ва хоричии соҳибхитиёри давлатӣ аз бисёр чихат ба гунаи озодихо ва амалқардҳои инсонии ҷудоғона шабоҳат дорад, ки аз ҷанбаҳои дохилии ва зоҳири иборат аст.

Агар инсонии ҷудоғона ба хотири қонеъ сохтани талаботи нафс бидуни меъёр ба истеъмоли маводи ғизоӣ даст занад ё ба роҳи гуногуни қонунию ғайриқонуни даст ба қонеъ қардани онҳо занад, ки майли табиаш ба он қашш дорад, он гоҳ ӯ тан ва рафтори худро назорат накарда, саломатӣ ва оромии ҳуқуқиашро аз даст дода, зоҳири худро, ки муаррифғари ҳастии ӯ дар муносибат бо дигарон аст, дар ҳолати таассуфангез қарор хоҳад дод.

Айнан чунин иштибоҳро илдае аз эътиқодмандони аҳвалназар ва озодихоии тунрав дар зиндагии худ содир менамоянд, ки яке ба ҷойи маънӣ шаклу сурат, дигаре ҷойи салла қалларо металабад. Яъне озодихоии ботинӣ ба ҳастии тан ва мақоми зоҳири ӯ на танҳо зарар мерасонанд, инчунин дар маҷмӯъ, усул ва тариқаи муносибати мувозонаро халалдор, ҳуқуқи интиҳоби дурусти роҳро вайрон ва татбиқи хирадмандонаи афзалиятҳои фардӣ ва иҷтимоиро нодуруст роҳандозӣ менамояд.

Агар баръакс инсон ба хотири зебоии зоҳири аз истеъмоли махсулоти ноғузир даст кашад, эҳтимол ӯ на танҳо дар назди талаботи табиӣ маҳдудият эҷод менамояд, инчунин, зарар ба саломатӣ расонида ҳолати худро номунтазам мегардонад. Пас барои инсонии ҷудоғона низ мисли ҷомеаи таносуби оқилонаи истифодаи озодихо ва талабот ноғузир аст ва ё шояд баръакс барои ҷомеаи низ мисли инсонии ҷудоғона.

Ваъзияти ишорашуда як навиҷи бемории мавҷудаи раванди давлатсозист, ки дар омехтагии мухталиф дар масири таърихи давлатдорӣ кишварҳои гуногун зиёд руҳ додааст ва оянда низ руҳ хоҳад дод. Даврони таърихи бостон, асрҳои миёна, замони нав зиёд аз ин ҳодисахоро медонад, ки чӣ тавр давлатҳо ба ин ҷурм ба нестӣ рафтанд ё салтанатҳои бузург пош хўрданд.

Давом дорад

Ба мафхуми манфиат хануз мутафаккирони аҳди қадим назари хос доштаанд. Яке аз аввалинҳо шуда, ба масъалаи манфиатҳо аз ҷумла манфиатҳои шахси Демокрит рӯ оварда, қайд мекунад, ки «дар воқеъ талабот ва манфиат ба инсон ҳамчун устод ва роҳбалад хизмат менамояд ва инсонро водор месозад, ки талаби ҳар як ҷизро дарк намояд».

Мафхуми «манфиати миллӣ» новобаста аз мубрамияти худ дар адабиётҳои ҳуқуқшиносӣ ва ғайриҳуқуқшиносӣ бо таври мукамал пешниҳод нагардидааст.

Ғирифтааст ва ақаллияти миллӣ, ки аз намоёндогони умумиятҳои миллию этникии гуногун иборатанд, таркиб ёфтааст. Аз ин рӯ, фақат ба арзишҳои миллӣ ва манфиатҳои ақсарияти миллӣ ин ё он кишвар таъна намунада ташреҳ сохтани мафхуми «манфиатҳои миллӣ» ғалат мебошад. Новобаста аз ин тахти мафхуми «манфиатҳои миллӣ» манфиатҳои ҳам ақсарият ва ҳам ақаллияти миллӣ, манфиатҳои умумӣ ва давлатиро дарк намоем. Мафхумҳои «миллӣ» ва «давлатӣ» як маъниро ифода намуда, аз ин хотир, ҳангоме, ки суҳан дар бораи

фарҳанги ҳуқуқи инсон ва гаравидан ба ҷараёнҳои ифротиву тундрав дар замири шаҳрвандони кишвар имконпазир мегардад».

Манфиатҳои миллӣ манфиатҳои ақсарият, ақаллияти миллӣ, талаботи манфиатҳои тамоми умумиятҳои иҷтимоӣ, манфиатҳои умумимиллӣ ва давлатиро дар бар гирифта, ифодаи равандро ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлати ҳуқуқбунёд ва таҷассуми махсуси давлати демократӣ мебошад.

Дар ҳамин замина, ба таври мухтасар манфиатҳои миллии ҶТ-ро аз рӯйи катего-

амаликунӣ: иқтисодӣ; сиёсӣ; иттилоотӣ; иҷтимоӣ; экологӣ ва ғайра.

Қайд кардан ҷои асосӣ аст, ки таснифоти мазкур шартӣ буда мазмуни пурраи онро дар бар гирифта наметавонад.

Мафхуми манфиатҳои миллӣ бевосита дар қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидааст. Мутобиқи моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният» — манфиатҳои миллӣ — маҷмӯи эҳтиёҷоти сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва эҳтиёҷоти дигари Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз амалишавии онҳо қобилияти давлат

Далер САФАРАЛИЗОДА
аспиранти кафедраи
ҳуқуқи инсон ва
ҳуқуқшиносии муқоисавӣ

ҶАҶОНИШАВӢ ВА МАНФИАТҲОИ МИЛЛӢ

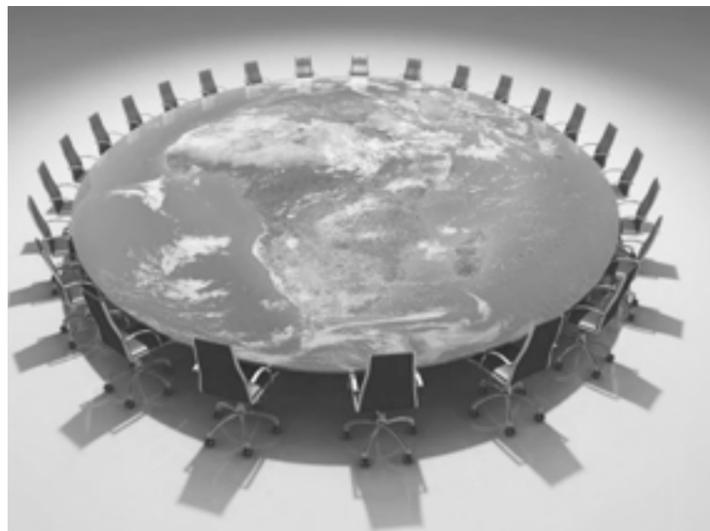
Бори аввал ин мафхум аз ҷониби олимони америкӣ Р. Нибур ва таърихшинос Ч. Бирд таҳқиқ шуда ва соли 1953 ба энциклопедияи илмҳои иҷтимоӣ Оксфорд дохил карда шудааст.

Дар ин замина, саҳми арзандаро дар қоркарди консепсияи манфиатҳои миллӣ олимони америкӣ Ч. Кеннан, У. Липпман, К. Уолтс, Э. Фернесс, Ч. Розенау ва дигарон гузоштаанд.

Мафхуми манфиатҳои миллӣ барои афкорию ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар фарқият аз адабиёти ҳуқуқшиносӣ хориҷаи нисбатан нав буда таҳқиқи пурраи маҷмӯи он то ҳол вучуд надорад. Қайд кардан ҷои асосӣ аст, ки дар ибтидо барои омӯзиши манфиатҳои миллӣ асосан ҳуқуқшиносони байналхалқӣ диққат дода, баъдан масъалаи мазкур дар доираи низомии ҳуқуқи миллӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифт.

МАНФИАТҲОИ МИЛЛӢ ИН МАНФИАТҲОИ ДАВЛАТИСТ!

Дар шароити Тоҷикистони муосир низ як зумра муҳаққиқон ба масъалаи айниҳо ва тафовутҳои мафхуми манфиатҳои миллӣ ва давлатӣ рӯ овардаанд. Мавқеи хосаро дар ин ҷода таълимотҳои муҳаққиқ Г.Н. Зоккиров ишғол намудааст. Ба андешаи ӯ «ҳоло дар дунё кишваре нест, ки аз лиҳози миллӣ яқнавохт ва сокинонаш саросар аз намоёндогони як умумияти этникии миллӣ таркиб ёфта бошад. Таркиби миллӣ дар давлатҳои гуногун дорои хосияти махсус аст. Он аз ақсарияти миллӣ, ки дар бештар маврид кишвар номи онро

манфиатҳои миллӣ мевад манфиатҳои давлатӣ фаҳмида мешаванд ва баръакс, дар зери мафхуми манфиатҳои давлатӣ манфиатҳои миллӣ дар назар дошта мешавад.

Дар раванди ҷаҳонишавӣ ҳимояи манфиатҳои миллӣ то андозае мушқил ва мураккаб мегардад.

Тавре ки дар ин ҷода Ч. Саъдизода қайд менамояд “Дар шароити торафт шиддат гирифтани фаъолияти гурӯҳу равияҳои террористиву экстремистӣ, ноором боқӣ мондани авзони сиёсӣ дар як қатор гушаҳои олам, кӯшишҳои иҷборан ворид намудани унсурҳои бегона ба фарҳанги миллии ҳуқуқи инсон барои рушди давлатдорӣ миллӣ ва ҳифзи манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳдиду хатар эҷод мекунад. Дар чунин шароити ҳассос танҳо дар заминаи ташаккули боло бурдани фарҳанги ҳуқуқи инсон парвариши ғояву андешаи хувияти миллӣ, ҳисси механпарастӣ, арҷгузорӣ ба арзишҳои Истиқлолияти давлатӣ, таъмини тамомияти ҳудудӣ ва дахлнопазирии ҶТ, пешгирии омилҳои зидди

равияҳои гуногун тақсим кардан мумкин аст:

1. Вобаста аз муҳлати амаликунӣ: доимӣ ё аз моҳияти Конститутсия бар оянда (масалан, инкишофи демократия, принципҳои давлати ҳуқуқбунёд ва ҷамъияти шаҳрвандӣ); муваққатӣ ва гузаранда (масалан, бартараф намудани бӯҳрони демографӣ, баланд бардоштани ММД).

2. Вобаста аз зарурати амаликунӣ: манфиатҳои ҳаётан муҳими миллӣ; манфиатҳои ояндадори миллӣ.

3. Вобаста аз ҳудуди амаликунӣ: манфиатҳои миллии минтақавӣ (масалан, нигоҳ доштани тартиботи конститусионӣ, мубориза бо коррупсия); манфиатҳои миллии байнидавлатӣ (масалан, ҳамкорию мутақобила бо давлатҳои, ки ба ҳайати ИДМ дохиланд); манфиатҳои миллии глобалӣ (масалан, мубориза бо терроризм, ифлоскунии муҳити атроф ва ғайра).

4. Вобаста аз сатҳи амаликунӣ: дохилидавлатӣ (масалан, мустақамкунии институтҳои ҳокимияти давлатӣ, нигоҳ доштани ягонагии фазаи ҳуқуқӣ); байналхалқӣ.

5. Вобаста аз соҳаи

дар таъмини ҳифзи ҳуқуқҳои конститусионии инсон ва шаҳрванд, арзишҳои ҷамъият ва ниҳодҳои асосии давлатдорӣ вобаста мебошад.

ҲИФЗИ МАНФИАТҲОИ МИЛЛӢ ВА ТАЪМИНИ АМНИЯТИ МИЛЛӢ – МАСЪУЛИЯТИ ҲАР ЯК ШАҶРВАНД

Бинобар ин, дар моддаи 43 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст, ки ҳифзи Ватан, ҳимояи манфиатҳои давлат, таҳкими истиқлолият, амният ва иқтидори муҳофизавӣ он вазифаи муқаддаси ҳар як шаҳрванд аст. Аз ин хотир ҳимояи манфиатҳои миллӣ ва таъмини амнияти давлатӣ самти муҳимтарини фаъолияти давлатӣ ва вазифаи муқаддаси шаҳрвандӣ маҳсуб меёбад.

Давлат бо мақсади ҳимояи манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла, барои нигоҳ доштан ва таҳким бахшидани нури саноатӣ бо риояи қарорҳои, ки ба сармоягузорию хориҷӣ медиҳад, аз болои вазъ ва истифодаи объектҳои иқтисодӣ мамлакат, ки онҳоро ташкилотҳои хориҷӣ ва муштараки хориҷию ватанӣ идора мекунад ё молики онҳо мебошанд, назорат мекунад.

Дар баробари **ТАЪСИРИ МАНФИИ РАВАНДҲОИ ҶАҶОНИШАВӢ**, инчунин метавон як қатор таҳдидҳои дигарро ба манфиатҳои миллӣ ва таъмини амнияти миллӣ зикр намуд. Чи қадаре ки иқтисодиёт, сиёсат, ҳуқуқ, фарҳанг глобалӣ гардад, ҳамон қадар ҳолати низоъ дар муносибатҳои байни давлатҳои абарқудрат шиддат ёфта, **МАНФИАТҲОИ**

ОНҲО АЗ САТҲИ МИЛЛӢ БА САТҲИ ГЛОБАЛӢ ТАБДИЛ МЕӢБАНД. Дар ин асос ИМА ҳамчун кишвари абарқудрат манфиатҳои муҳими геосиёсии худро дар тамоми ҷаҳон амалӣ намуда истодааст.

Дар натиҷаи дигаргунӣҳои геосиёсӣ, ки дар давоми ним асри охир дар сайёра ба вучуд омадаанд, тартиботи нави геоиқтисодӣ низ ба миён омад, ки аз дараҷаҳои гуногуни идеологияи институтсионалии либералию демократӣ асос ёфтааст. Хусусияти хоси тартиботи геоиқтисодӣ ин зарурати ташаккули додани фазаи ягонаи молиявӣ ҳуқуқи ҷаҳонӣ мебошад. Таъсис додани ин фаза ба манфиатҳои миллии Тоҷикистон муҳталиф буда, ба воситаи қарзҳои байналмилалӣ асрорӣ назорати институтсионалӣ нисбат ба давлатҳои соҳибистиклол ва вобастагии қарзиро ба миён меорад.

Дар шароити ҷаҳонишавӣ сиёсати ҳуқуқӣ дар соҳаи манфиатҳои миллӣ бояд манфиатҳои нав ба нав муайян ва мавриди танзим қарор диҳад. Ҳамчунин мебошад дар ин раванд эҷоди заминаҳои ҳуқуқӣ вобаста ба таҳдиде, ки ба манфиатҳои миллӣ ва таъмини амнияти миллӣ ба миён омада истодааст, қоркард гардад. Тавре ки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ — Пешвои миллат, Президентии Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қайд менамояд: “Яке аз роҳҳои муҳими ҳимояи манфиатҳои миллӣ ва давлатӣ аз таъсири равандҳои ҷаҳонишавӣ ва мавҷҳои ҷараёнҳои номатлуб ин таҳкими минбаъдаи пояҳои давлати демократию ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ бо истифодаи васеъ аз дастовардҳои аҷодӣ ва арзишҳои миллӣ мебошад”.

ВАЗЪИ ҲУҚУҚИИ БОНКИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

Зайниддин СОИБОВ
устоди кафедраи ҳуқуқи
конститутсионӣ,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ

Мавқеи асосиро дар дилхоҳ низоми бонкӣ бонки марказӣ ишғол мекунад. Таъсиси Бонки миллиро метавон рӯйдоди муҳим дар ташаккули низоми бонкӣ ҳисоб намуд, чунки он дар заминаи асосҳои нав, ки ягон умумият бо таҷрибаи гузашта надорад ташкил гардидааст. Пештар дар мамлакат Бонки давлатӣ амал мекард, ки ба Ҳукумати кишвар тобеъ ва вобаста буд. Акнун, бо дарназардошти таҷрибаи ҷаҳонӣ Бонки милли новобаста аз Ҳукумат таъсис гардидааст ва имкони мустақилона амалӣ намудани сиёсати пулӣ-қарзиро дорад.

Нақши калидии Бонки миллии муайянкунандаи он аст, ки он ба сифати бонки асосии кишвар, дорои ҳуқуқи истисноии баамалбарории эмиссияи пулҳо мебошад, мубодилаи пулиро ташкил менамояд, танзимгар ва назораткунандаи фаъолияти ташкилотҳои қарзӣ мебошад.

Пол Мари Годме қайд мекунад, ки: «имкони сӯистифоданамоӣ тақозо мекунад, ки молияи давлатӣ тавассути меъёрҳои ҳуқуқи махсус танзим гарданд».

Вазъи ҳуқуқи Бонки миллии Тоҷикистон дар Қонуни ҚТ «Дар бораи Бонки миллии Тоҷикистон» аз 28.06.2011 с. №722 муайян гардидааст. Ҳамин тавр, вазъи ҳуқуқи Бонки миллии Тоҷикистон ба таври мушаххас дар қонунгузорӣ муқаррар гардидааст, ки аз зарурияти риояи ягонагии низоми пулӣ, ниғаҳдории устуворӣ ва самаранокии низоми бонкӣ шаҳодат медиҳад.

Масъалаи вазъи ҳуқуқи Бонки миллии Тоҷикистон ҳам аз лиҳози назариявӣ ва ҳам аз лиҳози амалӣ дорои аҳамияти муҳим мебошад ва ин масоил бахшҳои зиёдро ба миён овардааст. Муайян намудани вазъи ҳуқуқи Бонки миллии Тоҷикистон барои таъмини устуворӣ ва самаранокии баамалбарории низоми бонкии кишвар, ҳамчунин барои тафриқаи ваколатҳои Бонки миллии Тоҷикистон ва ваколатҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ зарур аст.

Тибқи моддаи 1 қонуни дар боло зикршуда Бонки миллии Тоҷикистон шахси ҳуқуқӣ мебошад. Кодекси граждании ҚТ пешбинӣ мекунад, ки шахси ҳуқуқӣ фаъолияти худро дар шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқи муайян баамалбарорад, аммо қонунгузорӣ шакли ташкилӣ-ҳуқуқи Бонки миллии Тоҷикистонро муқаррар накардааст. Мавҷуд набудани муқаррарсозии шакли ташкилӣ-ҳуқуқи Бонки миллии Тоҷикистонро метавон чун норасоии ҷиддӣ дар Қонуни ҚТ «Дар бораи Бонки миллии Тоҷикистон» муайян намуд. Ин ҳолат на танҳо дар қонунгузории ҚТ, балки дар қонунгузории дигар мамлакатҳо, хусусан дар Федератсияи Руссия ҷой дорад. Бахшо нисбати зарурияти интиҳоби ин ё он шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ то ин

замон идома доранд.

Шакли ташкилӣ-ҳуқуқи шахси ҳуқуқиро метавон чун «намуди шахси ҳуқуқӣ, ки аз дигар намудҳо бо воситаи таъсисёбӣ, ҳаҷми қобилияти ҳуқуқдорӣ, тартиби идоракунии, ҳислат ва мазмуни ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои муассисон (иштирокчиён) дар муносибат бо якдигар ва шахси ҳуқуқӣ фарқ карда мешаванд» муайян намуд. Чун қоида, дар адабиётҳои ҳуқуқӣ Бонки марказиро ба яке аз ин шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ шомил менамоянд: корхонаи воҳид, муассиса ва корпоратсияи давлатӣ. Аммо, Бонки миллии Тоҷикистон дар умум, ба маҳалҳои дар боло зикршудаи шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ ҷавобгӯ набуда, пеш аз ҳама, субъекти махсуси оммавӣ-ҳуқуқӣ аст, ки дорои функцияҳои муҳими иҷтимоӣ мебошад.

Ба ақидаи баъзе мутахассисон, дар ин самт, набояд шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ мавҷуд бошад, ки махсусан А.В. Глушко менависад, дар робита бо таҳлили вазъи ҳуқуқи бонкҳои марказии мамлакатҳои ҳориҷӣ дар сатҳи қонунгузорӣ мустақкам намудани шакли ташкилӣ-ҳуқуқиро метавон истисно намуд.

Дар баробари масъалаи шакли ташкилӣ-ҳуқуқи Бонки миллии Тоҷикистон, дар адабиёти илмӣ бахшо нисбати мавқеи Бонки миллии Тоҷикистон дар низоми таҷзияи ҳокимият ба миён омадааст. Функцияи асосии Бонки миллии Тоҷикистон, ки он новобаста аз дигар мақомоти ҳокимияти давлатӣ баамал мебарорад, ин ҳимоя ва таъмини устувории аъёри миллии мебошад.

Меъёрҳои Қонуни ҚТ «Дар бораи Бонки миллии Тоҷикистон» муқарраротҳоеро инъикос мекунад, ки тибқи онҳо Бонки миллии Тоҷикистон дар доираи ваколатҳои пешбининамудаи қонун дар фаъолияти худ мустақил аст.

Манучеҳр МАЗАРИФОВ
устоди Донишгоҳи давлатии
Қӯлоб ба номи А. Рӯдакӣ

Мақомоти ҳокимияти қонунгузор ва иҷроияи ҳуқуқ надоранд, ки ба фаъолияти Бонки миллии Тоҷикистон ва сохторҳои он оид ба иҷроии ваколатҳои дар қонунгузорӣ мустақкамшудаи он даҳолат намоёнд.

Бонки миллии Тоҷикистон ҳамчун институти оммавӣ-ҳуқуқи дорои ҳуқуқи истисноии эмиссияи пулӣ ва ташкили мубодилаи пулӣ баромад менамояд. Он мақомоти ҳокимияти давлатӣ набуда, ваколатҳои он аз рӯи табиати ҳуқуқи худ ба функцияҳои ҳокимияти давлатӣ мансуб дониста мешавад, чунки амалигардонии онҳо татбиқи ҷораҳои маҷбуркунии давлатиро тақозо мекунад.

Дар адабиёти илмӣ ақидае мавҷуд аст, ки мутобиқи он Бонки марказиро метавон чун мақомоти идоракунии давлатии салоҳияти махсусдошта, мақомоти амаликунандаи функцияи идоракунии давлатӣ бе шомил намудан ба низоми мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва ҳатто, «ҳокимияти ҷорум», ки дар баробари ҳокимияти қонунгузор, иҷроия ва судӣ мавҷуд аст, номид.

Мо бар он назарем, ки Бонки миллии Тоҷикистон дорои вазъи ҳуқуқи махсус буда, ваколатҳои баамал мебарорад, ки аз рӯи табиати ҳуқуқи худ ба функцияи мақомоти ҳокимияти давлатӣ мансубанд. Ин нукта, тасдиқи худро дар санадҳои қонунгузорӣ ёфтааст. Вақтҳои охир тамоюли эътирофи Бонки милли ба сифати субъекти махсуси муносибатҳои ҳуқуқӣ, ки қонунгузорӣ онро ба сифати мақомоти ҳокимияти давлатӣ марбут донистааст, вусъат ёфтааст.

Ҳамин тариқ, Бонки миллии Тоҷикистон ба ягон шоҳи мақомоти ҳокимияти давлатӣ мансуб набуда, моҳиятан чун мақомоти махсусгардонидашуда дар самти амалигардонии сиёсати пулию қарзии кишвар ба шумор меравад.

ТААССУРОТ АЗ ПАЁМ

Таърихи 26-уми декабри соли 2019 Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ироа карда шуд.

Боиси хушнудист, ки дар ин чорабинии муҳимми сиёсӣ як гурӯҳ аз устодон ва донишҷӯёни факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон иштирок намуда, аз он таассуроти хуб гирифтанд. Бо дарназардошти ин, идораи рӯзномаи «Минбари ҳуқуқшинос» тасмим гирифт, ки назари иштирокчиёни ин маъракаи муҳимми сиёсиро манзури хонандаи азиз гардонад.

Устоди кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокурорӣ Хочаева Наргис аз иштирок дар чорабинии мазкур изҳори хушнудӣ намуда, кайд намуд, ки Паёми Пешвои миллат бо як қатор хусусиятҳои худ аз паёмҳои қаблӣ фарқ менамуд. Он масъалаҳои гуногуни сиёсати дохилӣ ва хориҷиро фаро гирифта, тавачҷуҳи махсус ба соҳаи маориф ва илм дода шуд. Кайд гардид, ки ҳеч як халқу миллат бе пешрафти илму маориф наметавонад тараққӣ намояд ва насли солиму созанда ба воя расонад. Инчунин, маоши кормандони соҳаи маориф ва илм 15 фисад баланд бардошта шуд, ки ин моро вазифадор менамояд то баҳри тарбия намудани мутахассисони баландхаттисос камари ҳиммат бандем ва аз пештара дида масъулиятро дучанд ҳис намоем.

Ассистенти кафедраи ҳуқуқи гра-

жданӣ Султонова Дилрабо кайд намуд, ки барои ӯ иштирок дар ин чорабинӣ дунёи дигареро боз намуд, зеро Паём дар худ муносибатҳои ахлоқиву ҳуқуқӣ ва ватандӯстиву ватанпарастиро инъикос менамуд. Боиси хушнудист, ки Президенти кишвар ба насли наврас тавачҷуҳи махсус зоҳир намуданд, баҳри дастгирӣ намудани онҳо дастуру супоришҳои мушаххас доданд. Инчунин, ҳамасола баргуздор намудани озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доной...» барои тарбияи насли наврас ба китобхон намудани онҳо таъсири амиқ хоҳад гузошт.

Донишҷӯи соли 2-юми факултети ҳуқуқшиносӣ Имомзода Нозанин таассуроташро аз ин чорабинии муҳимми сиёсӣ ба таври зайн баён намуд: «Бароям ифтихор аст, ки дар чунин ҷамъомади сатҳи баланд иштирок намудам. Дар Паём Пешвои

миллат дар баробари дигар самтҳо ба омӯхтани забонҳои хориҷӣ аҳамият зоҳир намуда, ҳамзамон кайд карданд, ки ҳар фарди хирадманду ватандӯст бояд дар мадди аввал забони модарии худро мисли гавҳараки ҷашм нигоҳ дорад. Кайд гардид, ки давлату миллатро дар арсаи байналмилалӣ вақте метавон муаррифӣ намуд, ки агар забонҳои сатҳи байналмилалиро аз бар намуд. Аз ин рӯ, мо ҷавонон пайваста талош менамоем, ки баҳри омӯхтани забонҳои хориҷӣ нерӯи инсониро худро сарф намоем ва шоситаи дастгириву боварии Пешвои миллат бошем».

Инчунин, донишҷӯи соли 2-юми факултети ҳуқуқшиносӣ Раҳмон Фарангис аз ин чорабинӣ бардошти хуб намуда, иброз дошт, ки Пешвои миллат ба омӯхтани таъриху фарҳанги миллати тоҷик аз ҷониби аҳолии

кишвар диққати бештар доданд. То ҷашни 30-солагии Истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳар оилаи тоҷик тухфа намудани асарҳои гаронбаҳои устод Бобочон Ғафуров, яъне «Тоҷикон» ба ҳар оилаи тоҷик аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон иқдоми начиб буда, баҳри омӯхтани таърихи ҷандинҳазорсолаи халқи тоҷик самараи дилхоҳ хоҳад дод.

Чунин андешаҳои неқ аз ҷониби дигар иштирокчиёни чорабинӣ низ иброз гардиданд. Моро зарур аст, ки ҷавобан ба ғамхорӣ, тавачҷуҳ ва боварии Пешвои миллат тамоми ҳастиямонро баҳри ободӣ, озодӣ, муаррифӣ ва ба насли оянда ба мерос мондани ватани оромӣ обод сарф намоем.

Назаров Аваз
— дотсент

Ямоқова Зумрад
— дотсент

Мачидзода Чураҳон
— профессор

Насриддинов Муҳаммадзафар
— муаллими калон

КАФЕДРАИ КРИМИНАЛИСТИКА

Дар шароити муосир бо назардошти ба вуқӯъ пайвастанани дигаргуниҳои кулӣ дар ҳаёти иқтисодиву иҷтимоӣ, таъсири раванди ҷаҳонишавӣ ва ба роҳ мондани ҳамкорихои судманд бо дигар ниҳоду сохтор ва кишварҳои хориҷӣ таҷдиди назар намудани нақшаҳои таълимии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии кишвар, қорӣ намудани фанҳои нави таълимӣ ва таъсиси кафедраҳои таҳассусӣ ба миён омад. Махсусан чунин ниёзмандӣ аз ҳама бештар дар соҳаи криминалистика ва истифода намудани донишҳои махсус дар самти мубориза алайҳи ҷинояткорӣ эҳсос мегардад.

Аз ин нигоҳ, дар заминаи факултети ҳуқуқшиносии ДМТ соли 2013 кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судӣ ва ихтисоси «Санҷиши судӣ» таъсис дода шуд. Аммо новобаста аз он ки кафедраи криминалистика дар сохтори факултети ҳуқуқшиносии ДМТ соли 2013 таъсис ёфт, таърихи таълим додани илми криминалистика аз солҳои 50-уми қарни XX дар заминаи кафедраи дигар ба вучуд омада буд.

Дар соли 1952 бо баробари оғози таълими фанни криминалистика ба факултети ҳуқуқшиносӣ ба вазифаи омӯзгор М.К. Каратсев ба қор меояд. Соли 1959 К.М. Каратсев дар Мактаби олии ВКД ИҶШС рисолаи номзадиро дар мавзӯи «Тафтиши вайронкунии қоидаҳои бехатарии ҳаракат ва истифодаи нақлиёт (аз рӯи маводи мақомоти судӣ ва тафтишотии ҶШС

Тоҷикистон)» бомуваффақият химоя карда буд.

Соли 1959 аз Университети давлатии Минск дотсент Я.Т. Яковлев ба хайси омӯзгори фанни криминалистика ба қор меояд. Дар муддати кӯтоҳ Я.М. Яковлев рисолаи номзадиро дар мавзӯи «Тафтиши қуштор» соли 1961 дар Донишгоҳи давлатии Ленинград химоя кард. Дар интиҳои соли 1959 қарори Шӯрои Вазирони ҶШС Тоҷикистон дар бораи дар заминаи Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон ба номи В.И. Ленин таъсис додани лабораторияи илмӣ-таҳқиқотии экспертизаҳои криминалистикӣ ба тасвиб расид ва аз 1-уми январӣ соли 1960 дар назди факултети ҳуқуқшиносӣ ЛИТЭС ташкил карда шуд.

Моҳи январӣ соли 1972 ЛИТЭС ба Вазорати адлияи ҶШС Тоҷикистон гузаронида шуда, барои мустақкам

намудани заминаи моддӣ-техникии он шароит фароҳам оварда шуд. Дар соҳаи криминалистика яке аз мутахассисони намоён З.Д. Ямоқова мебошад, ки рисолаи номзадиро дар мавзӯи «Экспертизаи судии дастнависҳо (таҳқиқоти криминалистикӣ ва ҷиноятӣ-мурофиавӣ дар асоси маводи 260 ҶШС Тоҷикистон)» соли 1971 химоя карда, сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқ гардид, инчунин рисолаи номзадиро А.Х. Хотамов дар мавзӯи «Қоидаҳои асосии таҳқиқоти криминалистикӣ ва айбнияти объектҳои пайшиносӣ» соли 1973 дар шаҳри Москва химоя шуд.

Бо мақсади татбиқи муқаррароти Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9-уми апрели соли 1997 тахти № 691 «Дар бораи сиёсати ҳуқуқӣ ва таъмини тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон», қарорҳои

Давлатов Диловар
— ассистент

Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22-уми августи соли 1997 «Дар бораи баъзе қарорҳои бештар намудани тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон ва қорӣ ҳуқуқӣ дар ҷумҳурӣ» аз 29-уми апрели соли 2009 тахти № 253 «Дар бораи тасдиқи Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2009-2019», инчунин мактуби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12.03.2013 тахти №

Кодиров Далер
— дотсент

Шарифов Саймузаффар
— ассистент

Давлатов Бахтиёр
— ассистент

Давлатзода Комрон
— номзоди илмҳои ҳуқуқ

ВА ФАЪОЛИЯТИ ЭКСПЕРТИЗАИ СУДӢ

Ахмадов Муҳаммадали
— ассистент

Ҳабибова Биназира
— лаборант

05/1- 790 бо мақсади мусоидат ба ошкорнамоеи ҷиноят ва дар маҷмӯъ паст намудани сатҳи ҷинояткорӣ дар мамлакат соли 2013 тибқи фармони ректори ДМТ аз 28.05.2013 № 102-09 дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ кафедраи махсусгардонидашудаи «Криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судӣ» ва дар заминаи он таъсис додани ихтисоси «Санҷиши судӣ» ба роҳ монда шуд. Дар рӯзҳои аввал се нафар устодон — Салимов Ҳ.С., Ямоқова З.Д. ва Назаров А.К. аз мутахассисони унвони илмидоштаи соҳаи зикршуда ба ҳисоб мебаранд. Аввалин мудирони кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судӣ номзоди илмҳои ҳуқуқ-

шиносӣ, дотсент Назаров А.К. таъин гардид, ки ӯ то кунун ин вазифаро бар зимма дорад. Дар кафедра тадриси фанҳои таълимии криминалистика, фаъолияти экспертизаи судӣ, фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва ҷандин курсҳои махсуси дигар ба роҳ монда шудаанд. Айни замон дар кафедра 11 корманди штатӣ, аз ҷумла 1 доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, 3 номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, 1 муаллими калон, 5 ассистент - Мачидзода Ҷ.З. (профессор), Назаров А.К., Ямоқова З.Д., Кодиров Д.С. (дотсентон), Насриддинов М. (муаллими калон), Шарифов С.С., Давлатов Д.Д., Давлатов Б.С., Давлатзода

К.Д., Ахмадов М.С. (ассистентон) фаъолият мекунанд.

Соли 2013 дар заминаи кафедра ихтисоси «Санҷиши судӣ» таъсис дода шуд, ки мутахассисон аз рӯи ин ихтисос ба фаъолияти касбӣ дар макоти Вазорати адлияи ҶТ, ВКД ҶТ, КДАМ ҶТ, Прокуратураи генералии ҶТ дар вазифаҳои коршиноси судӣ, муфаттиш, мутахассис-криминалист сафарбар мегарданд. Айни ҳол дар кафедра аз 15 фанни 261 таълимӣ ба донишҷӯёни факултети ҳуқуқшиносӣ дарс дода мешаванд, аз ҷумла криминалистика, фаъолияти экспертизаи судӣ, фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, айнияти криминалисти, бақайдгирии криминалисти, баллистикаи криминалисти, трассологияи криминалисти, дактилоскопияи криминалисти, тактикаи амалҳои тафтиши, табиологияи криминалисти, хатшиносии кри-

онҳо 4 китоби дарсӣ, 3 монография, 4 воситаи таълимӣ методӣ, 20 барномаи таълимӣ ва дастури методӣ ва 200 мақолаи илмӣ оммавӣ ва фишурдаҳои рӯи ҷоп омадаанд. Дар баробари ин, асарҳои илмӣ-методӣ барои дар сатҳи хуб ба роҳ мондани дарсҳои кафедра мусоидат менамоянд.

Аз соли 2013 то соли 2019 дар заминаи кафедра 2 нафар — Кодиров Д.С. соли 2017 дар Донишгоҳи давлатии ҳуқуқии шаҳри Москваи ФР ба номи О.Е. Кутафин дар мавзӯи «Гардиши ғайриқонунии маводи нашъаовар: методҳои махсуси тафтиши он» ва Рачабов К.Д. соли 2019 дар Шӯрои диссертационии ДМТ дар мавзӯи «Масъалаҳои ҳуқуқии ҷиноятӣ ва кримнологии мубориза бар зидди тамаъҷӯӣ» рисолаи номзодӣ Ҳимоя намуданд.

Кафедра бо Маркази ҷумҳуриявии экспертизаҳои судӣ ва криминалистии

миналисти, таҳқиқи илмӣ-техникии ҳуҷҷатҳо, усули тафтиши ҷиноятҳои махсусан вазнин, усули тафтиши ҷиноятҳои, ки аз тарафи ноқонсоидир мешаванд, усули тафтиши ҷиноятҳои муқобили ҳаёт ва саломатӣ ва ғайра. Ҳама фанҳои таълимӣ бо китобҳои дарсӣ, васоити таълимӣ методӣ, дастурҳои таълимӣ методӣ, барномаҳои ва- сеи қорӣ таъмин мекунанд.

То 6 соли фаъолият дар кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судӣ садҳо асари илмӣ, илмӣ методӣ ва илмӣ оммавӣ аз ҷоп бароварда шудаанд, ки онҳо ба таълим тарбия ва рафъи мушкилоти илмҳои ҳуқуқшиносӣ равона гардидаанд. Аз ҷумлаи

Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раёсати назорати тафтишоти пешакӣ ва криминалистикаи Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раёсати экспертизаи криминалистии Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маркази ҷумҳуриявии таҳқиқи тиббӣ-судии Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон робитаҳои устувору судманди илмӣ барқарор намудааст. Дар заминаи кафедра дар даврони истиқлолият 3 конференсияи ҷумҳуриявӣ ва 4 семинари илмӣ баргузор гардид, ки дар онҳо олимони намоёни кишвар ширкат намуданд.

Таҳияи
Аваз НАЗАРОВ

Манзюк ЭЛЕОНОРА
учительница школы №8
г. Душанбе

ПРАВА РЕБЁНКА

Рухшона ХОДЖАЕВА
старший преподаватель
кафедры предпринимательского
и коммерческого права

Права ребенка представляют собой общечеловеческую ценность. В свою очередь, это обусловлено тем, что детство является одним из важнейших периодов в жизни человека. Будущее любого общества и всего человечества в большей степени зависит от духовного и физического развития молодого поколения, его понимания роли и места прав человека в жизни индивида и социума, а также той ответственности, которую каждый из нас несет за свои поступки и за свою дальнейшую судьбу. Уважение прав человека и его достоинств исходит из отношения общества к своим детям. Иначе говоря, обеспечение прав отдельного ребенка зависит от целенаправленной, сознательной государственной политики как на международном, так и национальном уровнях и от деятельности неправительственных организаций, которые основываются на безусловном признании ценности детства, самобытности интересов и потребностей детей и создают все необходимые социально-экономические и политические условия для их жизни и развития. Понятие прав ребенка вытекает из основных идей Всеобщей декларации прав человека. В частности, в ней отмечается, что «Материнство и детство дают право на особое попечение и по-

мощь». Тем самым, мировое сообщество признает необходимость особой защиты прав детей, закрепляя обязанность взрослых всячески поддерживать и помогать детям на пути их взросления и подготовки к самостоятельной жизни, в качестве полноправных членов общества. Для этого ребенку должны быть обеспечены не только условия для его нормального физического и интеллектуального развития, но также он должен расти в атмосфере любви и заботы в семье, среди близких и любящих людей.

Развитие идей прав человека также привело к выделению прав ребенка в особую категорию, признания их в качестве наиболее уязвимых членов общества. Первые шаги по их законодательному закреплению были сделаны еще в начале XX века. В 1923 году британский Союз спасения детей и его шведский аналог «Рада Барнен» совместно с Лигой женщин разрабатывает и предлагает к рассмотрению на Ассамблее Лиги Наций первую Декларацию прав ребенка. Особая значимость данной декларации состоит ввиду ее большого влияния на дальнейшее развитие идеи защиты прав детей, т.к. впервые в ней была закреплена потребность в особой заботе о детях «в силу их физической и умственной незрелости». В дальнейшем данный термин повторялся во многих международных документах.

Более полная формулировка данного тезиса была дана в Декларации прав ребенка, принятой на XIV сессии Генеральной Ассамблеи ООН 20 ноября 1959 г. Звучит она следующим образом: «Ребенок, ввиду его физиче-

ской и умственной незрелости, нуждается в специальной охране и заботе». Она также провозгласила 10 принципов, перечисляющих права детей, признание и соблюдение которых должно было позволить «обеспечить детям счастливое будущее». К концу 70-х гг. XX века в связи с выявлением новых проблем и потребностей детей была предложена инициатива придания д. принципам силы норм международного права, т.е. непосредственное закрепление мер и способов защиты прав детей в юридических нормах. Дискуссии по данному вопросу продолжались более года, но сторонники конвенции сумели аргументировать необходимость ее принятия. Так, на заседаниях Генеральной Ассамблеи ООН были сделаны доклады о серьезных нарушениях, от которых страдали дети: о высокой детской смертности, недоступности детского здравоохранения, ограниченных возможностях получения базового образования. Стали известны шокирующие примеры использования труда детей на вредных производствах, детской проституции и обнародованы данные о подростках-узниках тюрем, детях-беженцах, жертвах войны и т.д. В течение 10 лет продолжалась работа над Конвенцией, в результате чего 20 ноября 1989 года в тридцатилетие со дня принятия Декларации о правах ребенка 1959 г. Генеральная Ассамблея ООН единогласно приняла Конвенцию о правах ребенка. В настоящее время именно Конвенция о правах ребенка считается основным документом, в котором в соответствии с международными стандартами изложе-

ны основные права детей. В отличие от Декларации прав ребенка которая просто провозгласила определенные принципы, Конвенция установила минимальные нормы в области морали и права, обязательные для всех ратифицировавших ее государств. Все они каждые 5 лет представляют в Комитет ООН по правам человека отчеты о том, какие шаги предпринимаются в их странах для обеспечения защиты прав ребенка, какие сложности возникают при реализации тех или иных положений Конвенции, каковы пути решения этих проблем. 20 ноября 2019 года исполнилось 30 лет со дня принятия Конвенции. Как отмечают в ООН, за прошедшие годы была проделана колоссальная работа, в частности удалось снизить число ребят, которые не получают начальное образование и сократить смертность детей в возрасте до 5 лет снизилась на 60 %. Но в тоже время они признают, что бедность, неравенство, дискриминация и отдаленность мест проживания препятствуют реализации прав миллионов людей. Появляются новые угрозы, усугубляющие уже существующие, такие как рост ксенофобии, миграционный кризис, резкое изменение климата, влияющего на объемы продовольствия и воды, распространение болезней.

В 2018 году Таджикистан отметил 25-летие присоединения к Конвенции ООН о правах ребенка. Эту дату республика встретила значительными достижениями. Так были утверждены и начата реализация Национальных планов по выполнению рекомендаций Комитета ООН по правам ребенка. Была разра-

ботана стратегия Уполномоченного по правам ребенка на 2018-2020 гг. При всесторонней поддержке Правительства Республики Таджикистан продолжается формирование института Уполномоченного по правам ребенка в Республике Таджикистан. Институт Уполномоченного по правам ребенка в Республике Таджикистан принимает и рассматривает обращение физических и юридических лиц, связанных с правами ребенка, содействует в совершенствовании законодательства, проверяет состояние соблюдения прав и свобод ребенка, проводит правовое просвещение граждан в области прав и свобод ребенка, а также сотрудничает с государственными органами, структурами гражданского общества и международными организациями в области прав ребенка.

Подводя итоги, можно отметить, что к началу XXI века в мире сложилась система защиты прав детей на международном уровне, подкрепленная соответствующими правовыми документами. Что касается Республики Таджикистан, то основной задачей государства является практическое обеспечение принципов Конвенции о правах ребенка, выполнение рекомендаций.

ҲИФЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ЧУН АРЗИШИ БЕБАҲО

Ҳуқуқу озодиҳои инсон дар Конститутсияи арзиши олии эътироф гардидааст. Аз ин рӯ, дигар меъёрҳои қонунгузорӣ барои ҳифз ва ҳимояи онҳо рағбати гардидаанд. Дар як маврид, вобаста ба пешрафти ҷомеа ҳуқуқҳои инсон низ ташаққул ва инкишоф меёбанд, қисме аз онҳо аз ҷониби давлат эътироф ва қисми дигарашон муқаррар мешаванд. Ҳуқуқҳои инсон андоза, имкониятҳо, салоҳиятҳои фитрии ва ғайрифитрии фард мебошанд, ки ҳаёт, кадр ва озодии инсонро дар ҳама соҳаҳои ҳаёти ҷомеа таъмин мекунад.

Дар замони муосир ҳуқуқҳои инсон чун муайянсозандаи маҳаки фаъолияти мақомотҳои давлатӣ дар сатҳи қонунҳои асосии мамлакатҳо ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эълон гаштааст. Дар ҷомеаи муосир арзиши иҷтимоии инсон муайян гардида, дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва миллӣ инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ арзиши олии эътироф шудааст. Мувофиқи

моддаи 5-и Конститутсияи ҚТ «Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олии мебошанд. Ҳаёт, кадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон дахлнопазиранд. Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрвандро давлат эътироф, риоя ва ҳифз менамояд».

Ҳамзамон, боби 2-юми Конститутсияи ҚТ ба ҳуқуқ, озодӣ, вазиҳои асосии инсон ва шахрванд бахшида шудааст. Мувофиқи

моддаи 14-уми санади зикргардида ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд ба вобастаи Конститутсия, қонунҳои ҷумҳурӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз мегарданд. Яъне бо дарназардошти ин, ки эътирофи кадр қиммат, арзиши олии доштани ҳуқуқу озодиҳо, дахлнопазирии ҳуқуқҳои фитрии ва дигар маҳақҳо ба кулли ҷомеаи аҳли башар ҳосил аст, дар ҷомеаи механизмҳои ҳифзкунандаи ин арзишҳои умумибашарӣ вучуд дорад. Аслан вожаи «механизм» ба маънои мачозӣ ин сохтор, ки тартибу қоиди ягон соҳа ё самти фаъолиятро муайян мекунад, фаҳмида мешавад. Дар низоми илмҳои ҳуқуқӣ ин мафҳум ба таври васеъ шарҳ дода мешавад. Зери мафҳуми «механизмҳои ҳифзи ҳуқуқҳои инсон» муноси-

батҳо ва методҳои ҳуқуқии фаҳмида мешаванд, ки тавассути онҳо ҳуқуқҳои инсон аз ҳама таҷовуз ва амалҳои манъшуда ҳифз мегарданд. Мо метавонем ба ҷои мафҳуми «механизмҳои ҳифзи ҳуқуқҳои инсон», мафҳуми «низоми ҳифзи ҳуқуқҳои инсон»-ро низ истифода барем. «Механизмҳои ҳифзи ҳуқуқҳои инсон»-ро дар адабиёти ҳуқуқӣ ба ду зина ҷудо кардаанд: а) механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқҳои инсон; б) механизмҳои байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқҳои инсон.

Ҳуқуқҳои инсон ҳамчун арзишҳои иҷтимоӣ ва умумибашарии ҷомеа дар баъзе марҳилаҳои таърихӣ поймол мешуданд. Ҳуқуқи инсон воқеан ҳуқуқест, ки сарчашмаи онро инсон, табиати ӯ чун мавҷудоти биологиву

Искандари САЪДУЛЛО
доносиҷӯи соли 3

иҷтимоӣ ташкил медиҳад. Аз ин рӯ, ба мо зарур аст, ки ин неъматро ҳифз намуда ба кадрҳои он расем. Ин аст, ки дар сатҳи олам 10-уми декабр ҳамчун Рӯзи байналмилалӣ ҳуқуқҳои инсон аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ эълон шудааст.

WHAT ARE HUMAN RIGHTS?

How does the concept of Human Rights of juridical students differ from non-juridical ones?

Human rights are rights inherent to all human beings, whatever our nationality, place of residence, sex, national or ethnic origin, color, religion, language, or any other status. Human rights include the right to life and liberty, freedom from slavery and torture, freedom of opinion and expression, the right to work and education, and many more. We are all equally entitled to our human rights without discrimination.

Universal human rights are often expressed and guaranteed by law, in the forms of treaties, customary international law, general principles and other sources of international law. International human rights law lays down obligations of Governments to act in certain ways or to refrain from certain acts, in order to promote and protect human rights and fundamental freedoms of individuals or groups, regardless of their political, economic and cultural systems.

Human rights are as old as human civilization; but their use and relevance have been well defined during the recent years. It has gathered more importance after the second world war, particularly after the United Nation's Declaration of Human Rights (UNDHR) in 1948. Thus, the 10th of December every year celebrates as the Universal Declaration of Human Rights Day all over the world. The Universal Declaration of Human Rights has 30 Articles and it ensures every citizen of the world "social security and a decent standards of living".

In a simple language, human rights are meant for human beings to satisfy their basic needs. In other words, human rights are those rights which are essential for a dignified and a decent human living as well as human existence and adequate development of human personality in society, where he/she lives. Human rights give people the freedom to choose how they live, how they express themselves, and what kind of government they want to support, among many other things. Finally, by guaranteeing life, liberty, equality, and security, human rights protect people against abuse by those who are more powerful.

Therefore, everybody should be aware of their human rights. For the purpose of revealing to what extent do students of Tajik National University are aware of human rights the survey on "Human Rights" was conducted.

There are a few things that I would like to mention as the point of view of analyzer of this survey. First, human rights are not rules of behavior they are a group of inalienable rights inherited to everybody because they are human being. 58% of juridical and 24.4% of non-juridical students do know what human rights are. Unfortunately 40% of juridical and 48.9% of non-juridical students

SURVEY ON HUMAN RIGHTS

1. What are human rights?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	Relevant concept of human rights	58%	24.4%
2.	Consider the concept of right as human rights	40%	48.9%
3.	Other answers	2%	26.7%

2. Why do we need human rights?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	Because of freedom	12%	11.2%
2.	For protection	20%	53%
3.	To understand your rights	1.2%	17.3%
4.	Other answers	40.8%	14.4%
5.	The best answers	26%	4.1%

3. What do you know about the "Universal declaration on Human Rights?"

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	Do have relevant idea	86%	79.5%
2.	Consider it as a Cyrus work	%	16.32%
3.	Other answers	14%	4.18%

4. To what extent are human rights being obeyed in Tajikistan?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	Completely	50%	33.6%
2.	To a good extent	28%	30.6%
3.	Not so much	10%	12.2%
4.	It is not obeyed at all	0%	6.1%
5.	Other answers	12%	17.5%

Muhaiyo KAMOLOVA, 3rd course student

has mixed the definition of right with human rights.

16.32% of non-juridical students know Universal Declaration on Human Rights as a Cyrus work. Yes it is true that the first international agreement on Human Rights was Cyrus' work and he has a significant contribution on developing of Human Rights, but it is not the same with UDHR 1948. Happy to say none of law students confuse these two declarations.

Another point should be mentioned that 44.8% of non-juridical students think that state can violate human rights in a certain case for the purpose of the safety and security. No, that is wrong, no any state, can violate Human Rights. Human rights are inalienable. They cannot be taken away, except in specific situations and according to due process. These rights are like owning something that's never going to be broken, be stolen, and lost. It's with you anywhere and anytime. For example, the right to liberty may be restricted if a person is found guilty of a crime by a court of law.

Overall, after all the factors of the survey's result being taken into consideration we can conclude that students do have understanding about human rights but not in an extent that they have to. Unfortunately, even a few of them did not know what a survey is and how to answer it. For the further information and result of the survey you can look at the chart below.

I would like to take this chance and thank you kindly -all of the students who surveyed, teachers who assisted, particularly teachers from our faculty, although one of the faculties did not give permission to conduct survey, I am grateful to all of you.

As a final words keep in mind that 'you are born free' and remain 'free and equal in the enjoyment of your rights'. Having the right itself just makes one feel special and know that you are special just because you are human. Any human beings should always be treated with respect, whether you like the person or not. Respect their own rights, and they'll respect yours. Just like the saying, "treat others how you want to be treated".

5. To what extent are human rights being violated in Tajikistan?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	Completely	2%	2%
2.	To a good extent	20%	12.2%
3.	Not so much	28%	44.8%
4.	It is not violated at all	22%	9.1%
5.	Other answers	28%	31.9%

6. Can you practice all your human rights in Tajikistan?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	Yes	60%	50%
2.	Not all of them	24%	11.2%
3.	No	6%	20%
5.	Other answers	10%	18.8%
5.	Other answers	28%	31.9%

7. How can human rights be protected?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	By laws and other legal norms	62%	33.6%
2.	By authorized agencies	8%	17.3%
3.	By Court	4%	9.1%
4.	By international organization and international treaties	8%	6.1%
5.	Other answers	18%	33.1%

8. What would you do in case of violation of your human rights?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	By laws and other legal norms	6%	13.2%
2.	By authorized agencies	70%	47.9%
3.	By Court	12%	13.2%
4.	By international organization and international treaties	0%	4%
5.	Other answers	12%	21.7%

9. Do you study Human rights at University?

№	answers	Juridical students	Non-juridical students
1.	Yes	99.9%	78.1%
2.	No	0.1%	19.3%
3.	Other answers	0%	2.6%

Ibrohimbek MURODZODA
3rd course student

THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

Human Rights Day is observed every year on 10 December—the day the United Nations General Assembly adopted, in 1948, the Universal Declaration of Human Rights. This year, Human Rights Day marks the 71st anniversary of the Universal Declaration of Human rights, a milestone document that proclaimed the inalienable rights which everyone is inherently entitled to as a human being—regardless of race, color, religion, language, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. It is the most translated document in the world, available in more than 500 languages

The formal inception of Human Rights Day dates from 1950, after the Assembly passed resolution inviting all States and interested organizations to adopt 10 December of each year as Human Rights Day.

The popularity of the day can be shown by the fact that the commemorative Human Rights Day stamp issued by the United Nations Postal Administration in 1952, received approximately 200,000 advance orders.

When the General Assembly adopted the Declaration, with 48 states in favor and eight abstentions, it was proclaimed as a common standard of achievement for all peoples and all nations, towards which individuals and societies should strive by progressive measures, national and international, to secure their universal and effective recognition and observance. The measures were received by both advocates and critics alike as being more declarative than legislative, more suggestive than binding

Although the Declaration with its broad range of political, civil, economic, social and cultural rights is not a binding document, it inspired more than 60 human rights instruments with together constitute an international standard of human rights. Today the general consent of all United Nations Member States on the basic Human Rights laid down in the Declaration makes it even stronger and emphasized the relevance of Human Rights in our daily news

The Universal Declaration of Human Rights empower us all. The principles enshrined in the Declaration are as relevant today as they were in 1948. We need to stand up for our own rights and those of others.

We can take action in our own daily lives, to uphold the rights that protect us all and thereby promote the kinship of all human beings.

ИЗБИРАТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Избирательное право и система организации выборов (избирательная система) являются необходимыми элементами осуществления народовластия исходного начала функционирования государственности. Конституция Республики Таджикистан содержит ряд основополагающих положений, относящихся к организации избирательного процесса.

Выборы – это институт народовластия и способ реализации политической правосубъектности граждан. Выборы – важнейший институт организации и функционирования публичной власти в современных политических обществах. Выборы являются важнейшей формой контроля граждан за деятельностью государственных органов, главным критерием для присвоения государству статуса республиканского и соответственно суверенного народа. Именно посредством выборов формируются органы местного самоуправления и органы государственной власти. Порядок проведения выборов в Таджикистане определяет избирательное законодательство, представляющее совокупность законодательных актов.

Избирательные права граждан – одна из основных гарантий реального перехода к системе организации и функционирования институтов государственной власти и местного самоуправления, основанной на свободном политическом волеизъявлении граждан, периодической сме-

няемости власти по итогам голосования. Избирательные права граждан – это конституционное право граждан Республики Таджикистан избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления, а также право участвовать в предвыборной агитации, в наблюдении за работой избирательных комиссий, включая установление итогов голосования и определение результатов выборов, в других избирательных действиях в порядке, установленном Конституцией Республики Таджикистан, конституционными законами и законами Республики Таджикистан. В свою очередь, избирательные права граждан делятся на:

1. Активное избирательное право – право граждан Республики Таджикистан, достигших на день голосования возраста 18 лет и старше, избирать в органы государственной власти и органы

местного самоуправления. В Республики Таджикистан активное избирательное право принадлежит гражданам, достигшим 18 лет, место жительства которых расположено в пределах избирательного округа. Пребывание гражданина Республики Таджикистан вне его места жительства во время проведения в округе, в котором расположено данное место жительства, выборов не может служить основанием для лишения его права на участие в выборах в органы государственной власти Республики Таджикистан, органы местного самоуправления. Законом активное избирательное право может быть предоставлено также гражданину, место жительства которого расположено за пределами избирательного округа.

2. Пассивное избирательное право – право граждан Республики Таджикистан, достигших на день выборов возраста, установленного Конституцией Республики

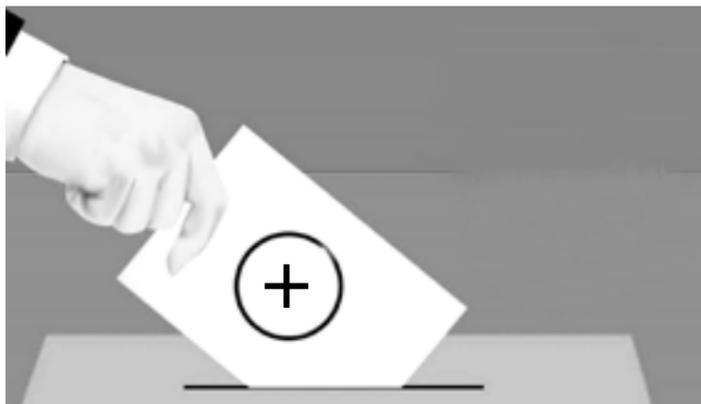
Таджикистан, конституционными законами и законами Республики Таджикистан быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления. В отличие от активного избирательного права, для реализации пассивного избирательного права необходимо в определенной законом последовательности выполнить ряд действий как самому гражданину, так и другим участникам избирательного процесса – начиная с процедуры выдвижения и регистрации гражданина в качестве кандидата, проведения предвыборной агитации и заканчивая процедурой голосования, подсчета голосов, определения итогов голосования и установления результатов выборов. Как отмечает таджикский конституционалист Диноршоев А.М «Избирательные права граждан – одна из основных гарантий реального перехода к системе политической демократии, то есть к системе организации и функционирования институтов государственной власти и местного самоуправления, основанной на свободном политическом волеизъявлении граждан, периодической сменяемости власти по итогам голосования». Совокупность правовых норм, регулирующих право граждан избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления и порядок осуществления этого, права и представляет

Умед МУРОДЗОДА
магистр кафедры
конституционного права

собой избирательное право.

Таким образом, право гражданина избирать и быть избранным стоит в центре всех процессов формирования органов государства, т. е. имеет властеобразующий характер. Всеобщие выборы органов государственной власти и органов местного самоуправления, а также референдумы предоставляют народу уникальную возможность контроля за деятельностью этих органов вплоть до полной смены правителей. Право избирать и быть избранным (избирательные права) в наибольшей степени дает ощущение принадлежности гражданина к своему государству и демократизма этого государства. Свобода выбора является важнейшим фактором интеллектуального совершенствования человека, нормального духовного и нравственного развития каждой личности для политически активных граждан выборы в органы власти – нормальная потребность и возможность выражения своей позиции.

INTERNATIONAL BILL OF HUMAN RIGHTS

Khurshedullo KAMOLOV
assistant of criminal law
department

“Man his rights and liberties has supreme value” is recognized after adoption of UN Charter and other international acts on human rights. Until adoption of such documents human rights was not in central attention of states and international organizations. Merely UN Charter established sustainable groundwork for banning of Second World War and providing peace and stability in the world. As we know UN Charter determines norms and principles of international law for Protection of international peace and security and

cooperation between states, but it is not defined enough norms about recognition, observance and protection of human rights. Because of this in 1946 by UN General Assembly UN Commission on human rights was established. The main goal of Commission was to prepare and adopt an international legal act that defines human rights. Therefore, from January 27 till February 10 of 1947 the first session of Commission was held on. The main goal of Commission in that session was preparation and adoption of International Bill of Human Rights. Throughout almost one year of its activity with participants of representatives of states like France, Belgium, Australia, China and consultation of international organizations such as: International Committee of Red Cross, American Labor Federation and International Council of Women December 10 of 1948 Universal Declaration of Human Rights as a constituent part of International Bill of Human Rights is adopted. We can't miss that Universal Declaration of Human Rights is a single legal act that determined

all human rights and liberties, but it has a recommendation status. Related to appearance of UDHR there are two ideas that we can call them: the supporters of Great Cyrus Declaration and supporters of Magna Carta. Supporters of Great Cyrus Declaration thinks that norms and articles of UDHR is received from Declaration of Great Cyrus. As we know Cyrus was one of the great Persian king who established and reigned Achaemenid Empire from 550 till 530 BC. During his reigning he invaded both East and Western countries of the world. After invasion of Babylon he adopt declaration which is the first document on human rights. In his declaration Great Cyrus noted that: “Every subjects that lived in my country beings are born free and equal in dignity and rights, everyone without any kind of distinction such as race, colour and religion has the right to life, liberty and personal security, also he prohibited slavery, servitude, slave trade and torture.

As mentioned in the upward UDHR is recommendation legal act it cannot oblige state-members to obey norms of Declaration, because of this

for recognition, observance and protection of human rights in practice UN General Assembly adopted a Covenants: International Covenant on political and civil rights, and International Covenant on economic, social and cultural rights.

We must not confuse International Bill of Human Rights with the Bill of Rights. As mentioned in the upward International Bill of Human Rights consists of 3 documents that define the norms about recognition, observance and protection of human rights, but Bill of Rights is composes of first 10 amendments to US Constitution which comprises the Freedom of religion, speech and the press, protection of rights to life, liberty and property, the right to bear arms, the housing of soldiers and so on.

In Summary, I want to emphasize that International Bill of Human Rights is a great milestone in the history of human rights. Indeed constituent documents of IBHR are international legal acts that define the norms and articles about observance, recognition

and protection of human rights. Merely UDHR, International Covenant on political and civil rights, International Covenant on economic, social and cultural rights and two Optional Protocols based not only for protection of human rights but also for developing cooperation between states and international organizations on human rights.

As we are aware yearly on December 10 states and international organizations celebrate human rights on particular ways. Human rights day with its special greatness celebrate in United Nations. Annually on December 10 UN define themes about different issues of human rights last in 2017- 18 the theme in which participants talked within the framework of UN was “Advocate for protection of equality, justice and human dignity”. With an opportune time I want to congratulate all students and teachers of Law Faculty, citizens of Tajikistan in general international community to 71st anniversary of adoption of Universal Declaration of Human Rights and International day of Human rights.

КОРРУПСИЯ – АМАЛИ НОМАТЛУБ ВА ДОҒДОРИ ҚОМЕАИ ҚАҲОНӢ

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви қомеаи қаҳонӣ баҳри эҳтиром ва риояи ҳуқуқу озодихоӣ инсон ва шаҳрванд, таъмини тартибот ва риояи қонунӣ, эҳтироми соҳибхӯтири давлатҳои дигар санадҳои байналмилалӣ ратификасия намуда, риоя ва иҷрои меъёрҳои байналмилалӣ ба зиммаи худ гирифтааст. Яке аз самтҳои асосии сиёсати пешгирифтан роҳбари давлат ва мақомоти ҳокимияти давлатӣ ин мубориза бар зидди қиноят қиноятқорӣ ба ҳисоб меравад. Омил баде, ки қомеаи қаҳониро зери хавфу хатар меғузорад, ин содир намудани қирдорҳои гунаҳкорона ва зиддиҳуқуқӣ мебошад, ки оқибати номусоидат дорад.

Имрӯзо яке аз масъалаҳо, ки ҳам қомеаи қаҳонӣ ва ҳам мақомоти давлатӣ бар зидди он мубориза бурда, баҳри пешгирӣ намудани ин амали номатлуб қороҳон зарурии зиёдеро андешидаанд, ин содир шудани қирдорҳои хусусияти қоррупсионидошта, ба шумор меравад. Қоррупсиа – ин амале мебошад, ки ҳамчун масъалаи мушкили замони муосир ба ҳисоб рафта, метавонад садди роҳи рушди инқишофи давлат дар қомеаи қаҳонӣ ва вайронқунӣ дағалонаи ҳуқуқу озодихоӣ инсон ва шаҳрванд гардад. Қоррупсиа ҳамчун амали зиддиҳуқуқӣ нақшу манзалад ва обрӯи эътибори шахсонӣ мансабдор ва мақомоти давлатиро дар назари омма паст карда, сатҳи нобарӣ ва эътимоди пастӣ

мардумро нисбат ба давлату ҳуқуқат баланд меғардонад. Қоррупсиа ҳамчун амалу рафтори зиддиҳуқуқӣ ва хавфноки шахсонӣ мансабдор дар сар то сари қомеаи қаҳонӣ ҳамчун қинояти вазнин эътироф гардида, асос барои поймол намудани ҳуқуқу озодихоӣ инсон ва шаҳрванд ба ҳисоб рафта, омил таҳдидқунанда ва хатарнок ба амнияти дохилии кишварҳо ба шумор рафта, рушди инқишофи давлатро коста меғардонад. Аз ин лиҳоз, қомеаи қаҳониро зарур омад то ба пешгирии сабабу шароитҳои бавҷудояндаи қирдори мазкур қороҳон судманд андешида. Баҳри пешгирӣ намудани қиноят қиноятқорӣ ва мубориза бар зидди қоррупсиа 31 октябри соли 2003 Конвенсияи Созмони Миллалӣ Муттаҳид зидди қоррупсиа қабул гардид ва 9 декабри ҳуди ҳамон сол дар қонфронси сиёсӣ зиёда аз 100 давлати дунё ба ин Конвенсия имзои худро гузоштанд. Рӯзмарра ва мубрам будани масъалаи баррасишавандаро ба инобат гирифта, Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви қомеаи қаҳонӣ Конвенсияи мазкурро 25 сентябри соли 2006 имзо гузошта, онро қисми таркибии низоми ҳуқуқии кишвар эътироф намуд. Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирокчи фаъоли раванди қаҳонии муқовимат ба қоррупсиа ба шумор рафта, дар сатҳи миллӣ ва байналмилалӣ баҳри пешгирӣ намудани ин амал қороҳон даҳлдори ташкили ҳуқуқӣ андешидааст.

Давлат ва ҳуқуқати кишвар бо мақсади ташкили мубориза бар зидди қоррупсиа қороҳон зарурӣ андешида, дар сатҳи миллӣ як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул намудааст. Аз қабилӣ Фармони Президенти ҚТ «Дар бораи тадбирҳои иловагии пурзӯр намудани мубориза бар зидди қиноятқорӣ дар соҳаи иқтисод ва қоррупсиа (ришвахӯри)», Қонуни ҚТ «Дар бораи мубориза бар зидди қоррупсиа», Қонуни ҚТ «Дар бораи Агентии давлатии молиявӣ ва мубориза ба қоррупсиаи ҚТ», «Дастурамалӣ баҳисобирии оморӣ қиноятқорӣ хусусияти қоррупсионидошта ва феҳристи қунин қиноятқорӣ», Стратегияи мубориза ба қоррупсиа дар ҚТ барои солҳои 2013-2020 ва ғ.

Мақсади ҚТ паст намудани сатҳи қоррупсиа дар кишвар ва бартараф намудани сабабу шароитҳои ба он мусоидатқунанда, фароҳам овардани шароит барои

рушди иқтисодиёт, инқишофи арзишҳои демократӣ, баланд бардоштани неқуаҳволӣ ва зисту зиндагии мардум равона карда шудааст.

Баҳри паст кардани шиддат ва сатҳи қоррупсиа давлат ҳадафҳои зеринро пеш гузоштааст:

- татбиқ ва муқаммалгардонии сиёсати зиддиқоррупсионидошта;
- фароҳам овардани шароит, баҳри инқишоф додани соҳаҳои иқтисодию иҷтимоӣ ва суботи сиёсӣ;
- ташкил ва таъмини идорақунӣ муносиб дар мақомоти давлатӣ ва соҳаҳои гуногуни ҳаёти қамъиятӣ;
- устувор намудани боварии мардум ба давлат, иштироки васеи қомеа дар идорақунӣ давлатӣ;
- баланд бардоштани эътимодқунӣ шаҳрвандон ба фаъолияти соҳторҳои давлатӣ.

Дар солҳои охир, Агентии назорати давлатии мо-

Яқуб ҲАКИМОВ
донишҷӯи соли 4

лиаӣ ва мубориза ба қоррупсиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри иҷрои вазифаҳои ба зиммааш гузошташуда, тибқи дастуру супоришҳои сарвари давлат, Асосгузори сулҳу ваҳдат, Пешвои миллат, Президенти кишвар, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар самти истифодаи самараноқу шаффофи маблағҳои бучетӣ, назорат ва риояи қатъии интизоми молиявӣ барои таъмини амнияти иқтисодиӣ давлат бо роҳи огоҳсозӣ, пешгирӣ, ошқорсозӣ, рафъи ҳуқуқвайронқунӣ қоррупсионӣ, фošнамоӣ, таҳқиқ ва тафтишоти пешақии қиноятқорӣ хусусияти қоррупсионидошта ва қиноятқорӣ ба андоз алоқаманд амал намуда, дар ин давраи фаъолият ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидааст.

Бинобар сабаби дар арсаи байналмилалӣ ҳамчун қирдори хатарнок ва номатлуб эълон намудани қиноятқорӣ хусусияти қоррупсионидошта, ташкилоту созмонҳои байналмилалӣ ва давлатҳои алоҳида мубориза бар зидди қоррупсиаро яке аз вазифаҳои асосӣ қарор дода, ҳамасола рӯзи 9-уми декабрро ҳамчун рӯзи байналмилалӣ мубориза бар зидди қоррупсиа қашн меғиранд.

Қосим СОЛЕҲОВ
донишҷӯи соли 1

Терроризм ва экстремизм, махсусан дар даҳсолаҳои охир оқибатҳои зиёди қаробиовар ва талафоти зиёди қонӣ аз худ боқӣ гузошта, монеи ташаққули фазои оромӯ осоишта дар қаҳонӣ муосир гаштаанд. Аз ин рӯ, тамоми кишварҳои мутамаддини қаҳонӣ имрӯз ба муқобили ин падидаҳои хатарнок барҳоста, зидди он муташаққилона мубориза бурда истодаанд.

ХАТАРИ ЗАМОН

Пешвои муаззами миллат борҳо таъкид намудаанд, ки давлати мо Тоҷикистон соҳибистиклол, демократӣ, дунявӣ ва ягона аст. Дар баробари ин ақсарияти мардуми Тоҷикистон пайрави дини мубини ислом буда, дорои фарҳанги бой ва урфу одатҳои миллӣ мебошанд. Бояд тазаққур дод, ки терроризм ва экстремизм дар таърихи инсоният ҳодисаҳои нав нестанд. Ҳанӯз аз замонҳои қадим қувваҳои гуногуни сиёсӣ ва қамъиятӣ, ки барои ҳокимият талош мекарданд, даст ба зӯрӣ, даҳшатафканӣ ва тарсонидани одамон мезаданд ва террорро ҳамчун воситаи мубориза бар зидди рақибони ҳеш ва расидан ба ҳадафҳои сиёсии худ истифода мебарданд.

Экстремизм ва терроризм дар маҷмӯи хатарҳои воқеӣ ҳам ба қомеаи қаҳонӣ ва ҳам барои кишварӣ мо ба ҳисоб меравад.

Сабабҳои пайдоиши экстремизм ва терроризм гуногун аст. Ин сабабҳо қунин метавон дар қард:

- сатҳи пастӣ дониши динӣ ва дунявӣ, маърифати ҳуқуқӣ;
- моддӣ;
- идеологӣ;
- хоҳиши табадулот ва норозигӣ аз вазъи воқеӣ;
- пайдо намудани шавқ ба фаъолияти нав;
- қой доштани қамбудихо дар тарбияи оилавӣ;
- қоҳиш ёфтани сатҳи зиндагӣ;
- хусумати шахсии роҳбарони ҳизбҳои сиёсӣ, байни шахсиятҳои сиёсӣ;
- поймол намудани ҳуқуқҳои динӣ ва этникӣ;
- дар сатҳи паст қарор доштани фарҳанги иттилоотӣ;
- фаъолияти динии мубаллиғони қоричӣ ва ғайраҳо.

Тоҷикистони соҳибистиклол низ ҳамчун узви қомилҳуқуқӣ қомеаи қаҳонӣ нисбат ба ин падидаҳои манфуру хатарноки глобалӣ бетараф нест. Тоҷикистон дар радифии дигар кишварҳои мутараққии қаҳонӣ бо ин зухуроти марғовар мубориза бурда, талош менамояд аз пайомади нугувори ин гуна амалҳо қилавғирӣ намояд. Бо ин мақсад, якҷанд қонунҳои миллӣ ва сатҳи байналмилалӣ қабул карда шудааст, аз қумла Қонуни ҚТ «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм» (соли 1999), Қонсепсияи яғонаи ҚТ оид ба мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм (ифротгароӣ) (соли 2006), Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қонсепсияи яғонаи ҚТ оид ба мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм (ифротгароӣ)» (соли 2006) ба

тасвиб расиданд, ки барои муборизаи оштинопазир бурдан бо зухуроти номатлуб мусоидат менамояд.

Дар шароити қунунӣ вазифаи ҳар як фарди ватандӯсту ватанпарвар, миллатдӯст, алалҳусус қавонон, ки ҳамчун неруи асосии пешбарандаи қомеа маҳсуб меёбанд, аз он иборат аст, ки аз таълимоти гуруҳҳои манфиатқӯе, ки дини мубини исломро бо терроризм айният медаханд ва тундгароиро омилӣ ҳифзи ислом муаррифӣ меқунанд, худдорӣ намојанд, зеро дар натиҷаи қароиш ба ин гуна ҳизбу қаракатҳои радикаливу террористӣ ҳам қони худро аз даст медаханд ва ҳам сабаби аз байн бурдани қони қазорон нафарони дигар меғарданд. Қавонони кишварӣ мо бояд муқаддасоти ин ҳоқуқу оби сарзамини бихиштқосоро донад ва қарғиз нағузоранд, ки миллати қазорҳо сол ранҷида аз ин музафарияҳое, ки имрӯзо ба даст овардааст, маҳрум гардад.

Салоҳиддин МИРШАРОБЗОДА
донишҷӯи соли 3

Инсон аз лаҳзаи оғозӣ зиндагиаш кӯшиши амалӣ намудани ҳаққи зиндагӣ, озодӣ, баробарӣ, моликиятдорӣ, оиладорӣ ва ҳуқуқҳои дигари фитрии хешро мекунад. Ханӯз дар ҷомеаи ибтидоии то давлатӣ инсон ҳаёт ва озодиашро хифз менамуд, орзу мекард, ки озодона, хушбахтона бо дигарон зиндагӣ намояд. Ҷомеаи ибтидоӣ то ҳади имкон, бо дарназардошти шароити мавҷуда ин озодӣ ва баробарии аъзоёни авлод, оила, қабиллаи ибтидоиро таъмин менамуд. Ҳаёт, озодӣ, баробарӣ, хушбахтӣ, оиладорӣ, фаёлияти меҳнатӣ, хочагидорӣ аз ибтидои нишоҳи ҳастии инсон, талаботи зиндагӣ инсон, омилҳои инкишофи ҷомеаи инсонӣ буданд.

Бо пешрафти ҷомеа дар марҳилаҳои баъдинаи таърих, бо баробарӣ ҷудо шудани сарватмандон, ҳокимон, коҳинон сарлашқарон, имкони маҳдуд намудани озодӣ, даҳлат намудан ба ҳаёти инсон, ҳалалдор намудани баробарии ибтидоӣ ва муқаррарӣ ба миён меояд. Дар давраи ғулумдорӣ ғулумон ба ҳайси на инсон, балки чиз шинохта мешуданд. Дар асрҳои миёна ҳуқуқҳои инсон, ки дар ибтидо арзи вучуд доштанд ба ҳайси имтиёзҳои табақаҳои болоӣ амалӣ мешуданд. Дар марҳилаи минбаъда бо баробарӣ фароҳам омадани шароити мусоид саналҳои асосии байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқи башар иборат аз: Эълони умуҷии ҳуқуқи инсон, Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Паймони байналмилалӣ доир ба ҳуқуқи шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ва ғ. қабул гардида, ҳуқуқҳои инсонро қафолат доданд.

Садбарг АЛТИЕВА
донишҷӯи соли 3

Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои асосии инсоният ба шумор меравад ва асосан ҳуқуқҳои инсон ба ҳар як инсон дар ҳаҷон зиндагӣ кунанда тааллуқ дорад. Ҳуқуқҳои инсон дар сатҳи байналмилалӣ ва қонунгузории давлатҳои алоҳида ба танзим дароварда шудаанд. Дар сатҳи байналмилалӣ конвенсияҳои паймонҳои байналмилалӣ ва дигар ҳуҷҷатҳои бевосита қабул карда шудаанд, ки ҳуқуқҳои инсонро ҳамчун арзиши олий эътироф мекунанд.

Яке аз ҷунин санадҳои ин Эълони умуҷии ҳуқуқи инсон мебошад. Иҷтисоии кулли СММ соли 1946 қарор дар бораи омодагии ҳуҷҷати байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои инсон қабул кард ва дар ҳаҷин сол Комиссия оид ба ҳуқуқҳои инсон таъсис ёфта, ба зиммаи он вазиғаи тайёр намудани ин ҳуҷҷат гузошта шуд. Ҳаҷин тариқ, Эълони умуҷии ҳуқуқи инсон 10-уми декабри соли 1948 аз тарафи СММ қабул карда шуд. Эълони мазкур 30 моддаро дар бар

ХУҚУҚИ ИНСОН – АРЗИШИ ОЛИ

Ҳаҷон тавре маълум аст дар кишвар ва ҳаҷон ҳаҷасола таърихи 10-уми декабр ҷун Рӯзи ҳуқуқи инсон таҷлил карда мешавад. Бо дарназардошти ин, идораи рӯзномаи «Минбари ҳуқуқшинос» тасмиғи гирифт, ки андешаи донишҷӯёро оид ба ин санаи фарҳунда манзури хонандаи зақӣ гардонад.

меғирад ва фароғирандаи ҳуқуқи озодиҳои асосии инсон мебошад, аз ҷумла ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ. Аз ҳаҷон сол инҷониб ҳар сол 10-уми декабр ҳамҷун рӯзи байналмилалӣ ҳуқуқи инсон ҷашн гирифта мешавад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамҷун аъзои қомилҳуқуқи СММ ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро эътироф, риоға ва хифз менамояд ва инҷунин дар қисми 1-уми моддаи 5-и Конституцияи ҷумҳурии оварда шудааст, ки “инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олий мебошанд”.

Эраҷ АБДУРАҲМОҶОВ
донишҷӯи соли 3

Ҳуқуқи инсон мафҳуми хеле мураккабу гуноғунҷабҳа буда, ба он қоидаи яғона ва тағсири яқмаъноӣ додан душвор аст. Як гуруҳи муаллифон ҳуқуқҳои инсонро ҷун воситаи муваффақшавии инсон ба неъматҳои асосии моддио маънаӣ, амалисозии лаёқату истеъдодҳои худ меғонанд, гуруҳи дигар ҳуқуқҳои инсонро ҳамҷун усули худтағдикқунии нотақорону мустақилонаи шахсият маънидоғ мекунанд, зеро ҳуқуқҳои инсон он талаботи шахсиятро ошқор месозад, таъминсозии онҳо ба вай имқоният меғихад, ки ҷун узви ҷомеаи мушаххас инкишоф ёбад. Файласуфон меғӯянд, ки ҳуқуқи инсон нуқтаи назари маҳсул ба сохти ҳаҷон ва мағкеи инсон дар он мебошад. Ҳуқуқшиносон ақида доранд, ки ҳуқуқи инсон мафҳуми ҳуқуқии муайянқунандаи муносибати байниҳаҷдигарии инсон ва давлат (ҳокимият) мебошад. Зимнан, ҳам ин гуруҳ ва ҳам гуруҳи дигари олимон ҳақанд, зеро ҳамаи соҳаҳои фаёлияти ҳаётии ҷомеа бо ҳуқуқҳои инсон алоқаманданд.

Ба ҳуқуқҳои асосии инсон инҳо мансубанд: ҳуқуқ ва озодиҳои шахсӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ.

Ба ҳамағон маълум аст, ки шахсият дар ҷомеа ва давлат дорои ҳуқуқҳои зиёд мебошад. Ҳар як одам, ҷун иштироқдори муносибатҳои гуноғунӣ ҷамъиятӣ – оилаӣ, меҳнатӣ, молӣ, сиёсӣ ва ғайра ин ҳуқуқҳоро барои қонёсозии талаботи худ, муваффақшавӣ ба ҳадафҳои муайяни ҳаётии хеш истиғода мекунад. Ҳуқуқҳое ҳастанд, ки ба манфиатҳои харрӯзаи одамон марбутанд, масалан ҳуқуқҳои мусоғифр дар автотубси шаҳрӣ, ҳуқуқҳои харидор дар мағоза ва дигар ҳуқуқҳое, ки барои қонёсозии талаботи нисбатан муҳим ниғаронида шудаанд. Ҳамаи ин ҳуқуқҳои гуноғунӣ шахсият ҳуқуқҳои рағтори имқонпазирӣ одам мебошанд, ки дар қонунгузории хар мамлақат таҳким меёбанд.

Завқат АРБОБЗОДА
донишҷӯи соли 2

Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд унсури муҳими шаҳрвандӣ, нишоҳаи болора-

вии ҷомеаи инсонӣ, маданияти ҳуқуқӣ ва умуман тамағдун мебошад. Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд таърихи қухан дошта, дар ҳуҷҷатҳои таърихи башар инъикос ёфтааст, ба монанди Эълони Куруши Кабир. Эълони мазкур таърихи беш аз 2,5 ҳазор сола дошта аз қониби шох Куруш – асосғзори давлати Ҳаҷоманишинҳо соли 539 пеш аз мелод қабул гардидааст. Ин эълониа аз се арзиши демократӣ – озодии дину мағзаб, озодии интиҳоби қойи зист, поймол нақардани ҳуқуқи қаси дигар иборат аст. Меғёрҳои он дар Эълони умуҷии ҳуқуқи башар, ки 10-уми декабри соли 1948 қабул гардидааст, ба назар мерасад. Эълони умуҷии ҳуқуқи башар аз 30 модда иборат буда, дар моддаи аввали он ҷунин меғёр муқаррар гардидааст: «Тамоми одамон озод ва аз лиҳози шарағу ҳуқуқ бо ҳам баробар ба дунё меғанд. Онҳо соғиби ақлу виғдонанд ва бояд бо яқдигар муносибати бародарона дошта бошанд». Аз қабули Эълони мазкур имрӯз 71 сол сипарӣ меғардад ва меғёрҳои он барои башарият тамоми ҳуқуқҳои аввалиндараҷаи инсониро пешбинӣ менамояд.

Ҷаҳоноро ДАВЛАТОВА
донишҷӯи соли 3

Мағҷудияти меғёрҳои зиёди ҳуқуқӣ оид ба ҳуқуқи инсон дар санадҳои меғёрӣ-ҳуқуқии байналҳалқӣ ва қонунғзории миллӣ, ба таври дағддор ҳимоя шудани ҳуқуқ ва озодиҳои инсонро тақозо менамоянд. Меғёрҳое, ки ҳусусияти қағолатӣ доранд ва ҳимояи ҳуқуқи инсонро тарғиб менамоянд, дар шакли муғтамаъ як меҳанизми томро меғонанд.

Меҳанизми ҳимояи ҳуқуқи инсон гуфта, тарз ва воситаҳои ҳуқуқиро меғонанд, ки тағассути он ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд аз хар гуна даҳолати беасос ва ғайриқонунӣ ҳимоя шуда, ҳуқуқҳои поймолшуда бошанд бо тарғиби дағддор барқарор карда мешаванд.

Дар адабиёти ҳуқуқӣ меҳанизми ҳимояи ҳуқуқи инсонро аслан ба ду гуруҳи қалон ҷудо меқунанд.

а) меҳанизми миллии ҳимояи ҳуқуқи инсон;

б) меҳанизми байналҳалқии ҳимояи ҳуқуқи инсон.

Дар нағвати худ вобаста ба алоғат ва маҳақҳои ин меҳанизми ба намуд ва қисматҳои алоғида ҷудо карда мешаванд. Масалан, меҳанизми миллии ҳимояи ҳуқуқи инсонро мумқин аст, ки вобаста ба самғи фаёлият ва муносибат бо руқнҳои ҳокимият ба меҳанизми судии ҳимояи ҳуқуқи инсон, меҳанизми давлатии ғайриқонунӣ ҳимояи ҳуқуқи инсон ва меҳанизми ғайридавлатӣ (ҷамғиятӣ)-и ҳимояи ҳуқуқи инсон ҷудо намуд. Меҳанизми байналҳалқиро бошад, мумқин аст, ки ба меҳанизми универсалӣ ва меҳанизми минтақавӣ ҷудо намуд.

Умуман, тағлили ҳолати риоғаи ҳуқуқи инсон ва қонунғзории амалқунанда гувоҳӣ меғихад, ки яке аз самғҳои ағзалиятҳои сиёсати давлатии ҚТ-ро эътироф, риоға ва қағолати ҳуқуқи инсон тағкил меғихад. Ҷунин тамоғул бори дигар аз демократӣ ва ҳуқуқбунёди Тоҷикистон дағолат менамоянд.

Иброҳим АСРОҶОВ
донишҷӯи соли 1

Ҳаҷасола 10 декабр ҷомеаи ҳаҷонӣ рӯзи байналмилалӣ ҳуқуқи инсонро ҷашн меғирад. Дар ин рӯз Ассамблеяи Генералии СММ Эълони умуҷии ҳуқуқи инсонро соли 1948 қабул кард ва ин аввали санади байналҳалқии муқаррарқунандаи ҳуқуқи инсон ба шумор меғафт. Гарҷанде эълониа ҳуҷҷати ҳатмӣ набошад ҳам, ба тағбики беш аз 60 ҳуҷҷат оид ба ҳуқуқи инсон мусоғдат кард. Як қатор шартномаҳои байналмилалӣ дигар дар соҳаи ҳуқуқи инсон қабул карда шудаанд, ки ҳуқуқҳои инсонро мустақкам намуда, ба инкишофи меҳанизми байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон мусоғдат намудаанд.

Мағз инсон ва ҳуқуқи озодиҳои маҳақи сифати ҳуқуқии қонунҳои давлат ва санадҳои дигари зерқонунӣ мебошанд. Ҷунончи, дар моддаи 14-и Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қайд шудааст, ки “ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд ба воситаи Конституция, қонунҳои ҷумҳури ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд хифз меғардад”.

Инҷунин, дар кишвари азизаҷон бо максали баланд бардоштан, ҳимоя ва пешрағти ҳуқуқҳои инсон 20 мартии соли 2008 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Вақолатдор оид ба ҳуқуқҳои инсон” қабул шуд. Имрӯз мақомоти мазкур дар ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои инсон нақши созғори худро гузошта истодааст.

Сарвиноз ЁҚУБОВА
донишҷӯи соли 2

Ҳуқуқи инсон ҳаҷон қизест, ки арзиши инсонии хар қалом мард, зан ва қудақро дар рӯи Зами таъмин менамояд. Зарурати ҳуқуқҳои инсонро инқор қардан

мумқин нест. Инсон худро дар ҳаҷон мағрид қомилан дар ҷамғият озод хис қарда меғавонад, ки соғиби ҳуқуқ ва озодиҳои қағолатнок бошад. Зарурати ҷунин ҳуқуқҳо ба монанди ҳуқуқ ба меҳнат, истироҳат, хифзи саломати, таъмини иҷтимоӣ дар вақти пиросоли ва ҷунин озодиҳо ба монанди озодии ҳуқуқи молиқият, виғдон, суҳан, мағбуот ва ғайра ба ҳама мағлум аст. Бе амалӣ гардонидани ҳуқуқҳои асосии инсон ҳеҷ гуна озодӣ, инсондустӣ, ағолат ва беҳбудии ҳолати инсон шуда наметавонад. Ҳар як инсоне, ки ба дунё меғояд, дорои ҷунин ҳуқуқ ва озодиҳо буда, ҳамаи онҳо дар назди қонун баробаранд. Қайд намудан ба мағрид аст ки боби дуҷуми Конституцияи ҚТ ба ҳуқуқ, озодӣ, вазиғаҳои асосии инсон ва шаҳрванд бағишда шудааст ва дар моддаи 17-и он ҷунин зикр гардидааст: «Ҳама дар назди қонун ва суд баробаранд. Давлат ба хар қас, қатғи назар аз миллат, нағод, қинс, забон, эғтиқоди динӣ, мағкеи сиёсӣ, вазиғаи иҷтимоӣ, тағсил ва молу мулк ҳуқуқи озодиҳоро қағолат меғихад. Мардон ва занон баробарҳуқуқанд».

Меғроҷ ИБРОҲИМОВ
донишҷӯи соли 1

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи рӯзҳои ид” ин рӯз ҳамҷун рӯзи ҳуқуқи инсон таҷлил меғардад. Ба ин муносибат хар сол ҳағтаи аввали моғи декабр ҳамҷун ҳағтаи ҳуқуқи инсон эътироф шудааст, ки дар он барномаҳои гуноғун гузаронида мешаванд.

Ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд унсури муҳими давлати ҳуқуқбунёд, институти аввалиндараҷаи ҷомеаи шаҳрвандӣ, нишоҳаи болорагии ҷомеаи инсонӣ, маданияти ҳуқуқӣ ва умуман тамағдун аст. Дар асоси Эълониа ва бағри инкишофи амалишавии он қандин санадҳои дигари байналмилалӣ қабул шудаанд. Аз ҷумла, Паймонҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахсӣ ва сиёсӣ, ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ қабул шудаанд, ки ҳуқуқи озодиҳои инсонро муқарар меқунанд. Ҳар як давлати узви СММ, ки санадҳои мазкурро ба тағвиб расонидааст, уқддор аст бағри таъмин ва иҷрои онҳо тағбирҳои зарури андешаи, дар муқлатҳои муқаррарғардида мағрӯзаҳои худро ба соғторҳои дағддори СММ пешниҳод нағоянд.

Тағфия Эмомали МИРАЛИ

САҲМИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ДАР ТАЪМИНИ СУЛҲ ВА РИЗОИЯТИ МИЛЛӢ

Сино НОСИРОВ
донишҷӯи соли 4

Сулҳи Тоҷикистон ба тамоми маънӣ ба фаъолияти сиёсии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон вобастагии қавӣ дорад. Ханӯз дар Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Тоҷикистон дар Хучанд ӯ ба қатъият изҳор намуда буд: «Ман қасам ёд мекунам, ки тамоми донишу таҷрибаамро барои дар ҳар хона ва ҳар оила барқарор шудани сулҳ равона карда, барои гулгулушукуфии Ватани ази-

зам садақатмандона меҳнат мекунам».

Имрӯз, бояд махсусан таъкид намуд, ки муваффақшудан ба ризоияти миллӣ ва сулҳу ваҳдат идомаи мантиқии сиёсати давлату ҳукумати Тоҷикистон ва талошҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ин роҳ аст. Роҳбарии хирадмандона, самимияти беназири инсонӣ, рӯҳи ватанпарастӣ, ҳамкориҳои пурсамар дар фазаи ҳамдигарфаҳмӣ, ташкил намудани фаъолияти судманди рухнокҳои ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳои ғайриҳукуматию ҳаракатҳои мардумӣ ва хизбҳои сиёсӣ, эътиқоди мардуми диёр, аз ҷумла гурӯҳҳои мухталифи сиёсӣ нисбат ба Сарвари давлат аз омилҳои буданд, ки ба амалӣ гардонидани нақшаҳои асосӣ мусоидат намуданд. Кӯшишҳои пайвастаи Сарвари давлат ва ҳамчунин заковати мардуми бономусу бофарҳангамон натиҷаҳои дилхоҳ доданд ва ниҳоят 27 июни соли 1997 Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ ба имзо

расид.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар мурочиатномаи худ ба муносибати имзои Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ аҳамияти бузурги таърихӣ ин ҳодисаи фараҳбахшро барои сарнавишти миллати тоҷик ва ҳамаи тоҷикониён таъкид намуда, аз ҷумла овардааст: «Ҷидду ҷаҳд ва умедворихои 5-6 соли охир барои нигоҳ доштани давлати миллии тоҷикон маҳз дар ҳамин рӯзи саид чомаи амал пӯшид. Ман имрӯз гуфта метавонам, ки насли ҳозираи миллати тоҷик харчанд аввал пешпо хӯрд, имрӯз пирӯз аст. Зеро ин насл тавонист васасаи аҳриманиро, ки дар майнаи халқи мо чо гирифта буд, аз худ дур андохта, морони заҳхокиро, ки ҷони ҷавони садҳо фарзандони моро қурбон мекарданд, сарқӯб созад... Ақли солим ва хиради дурбин пирӯз шуд. Рӯзи фарҳундае, ки онро дар ҳамаи шаҳру ноҳияҳо ва дехо-

ти дурдаст, дар ҳамаи оилаҳо интизор будем, фаро расид».

Таҷриба ва амалияи ба даст овардани сулҳи миёни тоҷикон натавонанд аҳамияти миллӣ, балки аҳамияти ҷаҳонӣ дорад. Зеро ҳамсоли хуби ҳаллу фасли низоъҳои миллӣ ва доҳилидавлатии минтақаҳои гуногун шуда метавонад. «Бехуда нест, ки таҷрибаи мо дар чодаи таъмини сулҳ, ба Ватан ва ба макони зист баргардонидани қариб як миллион гурезаҳо ва ташкили ҳамгироии иҷтимоии онҳо аз тарафи ташкилоту созмонҳои бонуфуз, аз ҷумла Созмони Миллали Муттаҳид, Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо воқеъбинона арзёбӣ шуд ва ҳамчун модели ноҳиди сулҳофарӣ эътироф гардид», таъкид намудаанд Пешвои миллат. Омӯзиши ҳамачонибаи ин таҷриба имконият медиҳад, ки пеши роҳи сар задани ҷунин мочароҳо гирифта шаванд ва дар сурати ба вуқӯъ омадани ҳар гуна муноқишаҳо роҳи ҳалли онҳо ҳарчи зудтар пайдо карда шаванд.

Дар таҳким ёфтани сулҳи байни тоҷикон саҳми Соз-

мони миллали Муттаҳид ва давлатҳои қафил ҷун Россия, Эрон, Афғонистон, Покистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Туркменистон ва Ўзбекистон низ бисёр чашмрас аст.

Аҳамияти байналмилалӣ сулҳи тоҷикон тақозо менамояд, ки ҷанбаҳои гуногуни он, аз ҷумла омилҳо ва воситаҳои ба даст овардани сулҳ ҳаматарафа ва амик мавриди омӯзиш қарор гиранд, то ки пеши роҳи ҷунин низоъҳо гирифта шаванд.

Роҳи ҳалли масъалаҳои дар Созишнома ифодаёфта сулҳи бебозгаштро дар ҷумҳури таъмин намуд. Мо имрӯз ифтихор аз он дорем, ки Фарҳанги сулҳи тоҷикон барои дигарон намунаи ибрат гардид ва аз ҷониби Созмони Миллали Муттаҳид ҳамчун таҷрибаи ноҳид эътироф гардид. Таърихи тамаддун ёд надорад, ки ҷанги шаҳрвандӣ дар ҷунин мӯҳлати кӯтоҳ қатъ шуда бошад ва ҷонибҳои даргир дасти дӯсти ба ҳам дода, фаъолияти соҳили дастгоҳи воҳиди давлати ҳешро ба манзури ободии кишвар равон намоянд.

НАҚШИ ҶАВОНОН ДАР ТАТБИҚИ СИЁСАТИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ

Воқеан, нақши ҷавонон дар татбиқи сиёсати хирадмандонаю сулҳҷӯнаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мавқеи хосаро ишғол менамояд. Ҷавонони имрӯзаи Тоҷикистон қисми қомилхукуқи чомаи ҷаҳонӣ буда, ба равандҳои глобалии иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангии ҷаҳон ҳамбастагии ногусастанӣ доранд.

Бо назардошти пайдо шудани таъсири дучонибаи мусбию манфӣ ба ҳаёти ҷавонон пас аз барҳам хӯрдани Иттиҳоди Шӯравӣ ва ба даст овардани Истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба дастгирии давлатии сиёсати давлати ҷавонон аз ҷониби давлат тавачҷӯх зоҳир карда шуда, дар як маврид ҷавонон низ барои хифзи сохтори худ талошҳо карданд. Аз ҷониби Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аввалин маротиба байни давлатҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ Қонуни ҶТ «Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон» моҳи март соли 1992 қабул гардид.

Ҳукумати ҶТ пайваста кӯшишу талошҳои худро

маҳз барои барқарор сохтани мушкilotи ҳаётии ҷавонон ба ҳарч дода, баҳри рушду такомули онҳо мусоидат менамояд. Аз ҷумла, як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар ин самт қабул гардидаанд: «Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон дар ҶТ барои солҳои 2016-2020», «Стратегияи сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020», «Барномаи тарбияи ватанпарастии ҷавонони Тоҷикистон», инчунин шурӯъ аз 18-уми июли соли 2015 «Шӯрои миллии қор бо ҷавонон дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон» таъсис дода шудааст, ки мақсад аз ташкил намудани онҳо бевосита дар он зоҳир меёбад, ки давлат нисбати ин кишри чома бетараф набуда, пайваста тадбирҳои мушаххас меандешад.

Падидаи хушоянд дар сиёсати давлатии ҷавонон ин таъсиси Ҷоизаи давлатии ба номи «Исмоили Сомонӣ» барои ҷавонон мебошад, ки ҳамасола дар риштаҳои мухталифи илм ба бехтарин олимони ва пажӯҳишгарони ҷавон дода мешавад. Афзуда бар ин, таъсиси идрорҳои номии Президентӣ, квотаҳои барои духтарон ва писарони навоҳии кӯхистон дар зиёд

шудани шумораи толибилмон дар соҳаҳои мухталифи хоҷагии халқ, хоса омӯзгорони ҷавон нақши муассир гузошт.

Лозим ба ёдоварист, ки дар Паёми худ ба Маҷлиси Олӣ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2017-ро ҳамчун «Соли ҷавонон» эълон намуд. Вобаста ба ҳолати мазкур Пешвои миллат ҷунин қайд намуданд, ки «Ҷавонон бояд аз ҳама кишрҳои чома бештар фаъол бошанд, ташаббусҳои созанда пешниҳод намоянд, рамзҳои давлатӣ, мукаддасоти миллӣ ва дастовардҳои истиқлолиятро хифз кунанд, дар ҳаёти сиёсиву иҷтимоии Тоҷикистони азиз бо дасту дили гарм ва нерӯи бунёдкорона ширкат варзанд, амниятии давлат ва шарафу номуси ватандориро химоя карда, худро аз ҳама хавфу хатарҳои номатлуби ҷаҳони муосир эмин нигоҳ доранд ва парчамбардори ин сарзамин, марзу бум ва кишвари мукаддасамон бошанд».

Ҷунин давраҳои амалиявии сиёсати давлатии ҷавононро метавон номбар намуд:

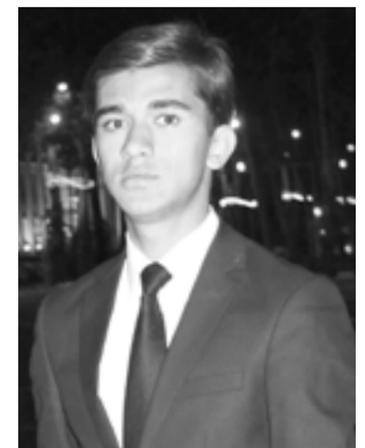
- яқум, ин даврае, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар нахустанҷумани Иттифоқи

Ҷавонони Тоҷикистон 17 март соли 1994 бо таҳлили вазъии сиёсӣ, иқтисодӣ-иҷтимоии кишвар ва пешомадҳои он ба нақши муҳими ҷавонон дар татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон чихати баланд бардоштани сатҳ ва сифати зиндагӣ, муҳайё намудани шароити муносиб ва қору фаъолият таъкид намуда буданд: «Ҳоло ба мо зарур аст, ки ҳамаи он қизи мусбатро, ки дар соҳаи иқтисодиёт, фарҳангу маънавиёт аз даст додаем, аз нав барқарор намоем. Дар ин қор пеш аз ҳама ба ҷавонон тақия мекунем»;

- давраи дуюм, ин ҳангоми ироаи Паёми Президенти маҳбубамон ба Маҷлиси Олӣ ва халқи Тоҷикистон дар соли 2010 ва эълон намудани соли 2010 ҳамчун «Соли маориф ва фарҳаги техника» изҳор намуданд, ки «Ман давлатро бо ҷавонон месозам!»;

- дараи сеюм, ин соли 2017 дар барномаи фарҳангии эҷодӣ, ки бахшида ба рӯзи ҷавонон бахшида шуда буд, бо дили саршор аз боварӣ эълон намуданд, ки «Ман ҳаётанро ба ҷавонон мебахшам!»

Мо ҷавононро зарур аст, ки ҷавобан ба ғамхориҳои Пешвои муаззами миллат

Салим ҲАЙТОВ
дастпарвари факултет

ҳама вақт ташаббусқори амалҳои созанда бошем, ба муқобили зухуроти номатлуб мубориза барем, зиракии сиёсиро аз даст навода, дар хифзи амниятии чома ва давлат омода бошем ва барои пешрафти Ватани азизамон камари химмат баста, мамлакатамонро ба яке аз давлатҳои пешрафтатарини дунё мубаддал гардонем. Дар охир гуфтани ҳастам, ки сиёсати ободқоронаи Пешвои миллатро сармашки қори худ дониста, пайваста ба азхудқунии илму донишҳои замона бошем.

«ҶОИДОН БОД ҶАВОНОН ВА ҶАВОНОН»!!!

ХУМОРИ ЁДҶОВУ УМЕДИ ОЯНДА

Кобили кайд аст, ки соли 2019 барои мардуми кишварамон ҳамчун соли бобарору хотирмон ва фаромӯшнашаванда нақш мебандад. Чунки дар ин соли мелодӣ диёри азизамон бо як қатор бурдборихои энергетикую санотӣ ва пешрафти дидашаванда дар соҳаи маориф ноил гардид. Фаромӯш набояд кард, ки хамаи ин бо саъю кӯшиш ва заҳматҳои ҳамачонибаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба даст омадааст. Яке аз чунин бурдборихои бузурги мамлакат дар соли 2019 ба қор шурӯъ кардани чарҳаи дуҷуми НБО-и Роғун мебошад, ки дар пешрафти мамлакатамон нақши муҳимро иҷро мекунад ва инчунин дигар қорҳои созандагию ободкорӣ, ки диёри бихиштосоямон рӯз аз рӯз зеботар гашта истодааст.

Аз хамин лихоз, метавон гуфт,

Нурмуҳаммад ОБИДОВ
донишҷӯи соли 1

ки соли 2019 барои мардуми шарифи Тоҷикистон соли бобарор ва пурфайзу бобаракат буд. Мо бояд дар соли нави мелодӣ ҳамегӣ аз як гиребон сар бароварда, барои боз ҳам ободу зебо гардонидани Ватани маҳбубамон камари химмат бандем, пайваста бо як ҳисси ватандӯстӣ ва дарки рисолати ватандорӣ барои ободии сарзамини азизамон саъю талош намоём.

ДАЛЕЛҶОИ АҶИБ ОИД БА СОЛИ НАВ

1. Месопотамияро ватани Соли нав медонанд.
2. Соли нав бори аввал бо фармони Сезар расман 2000 сол пеш 1 январ таъин гардид.
3. Соли нав дар Чин аз 21 январ то 21 феврал чашн гирифта мешавад.
4. Гузоштани арҷаи солинавӣ аз соли 1895 оғоз гардид.
5. Дар Ҷумҳурии Тайланд Соли нав рӯзҳои 13-15 апрел чашн гирифта мешавад.
6. Дар Эрон чашни Соли нав 21 ё 22 моҳи март фаро мерасад.
7. То соли 1752 Соли нав дар Британияи кабир 25 март чашн

гирифта мешуд.

8. Дар Микронезия ҳар Соли нав одамон ба худ номи нав интихоб менамоянд.
9. Истикоматкунандагони Исландия дар соли нав китобҳои худро ба якдигар иваз менамоянд ва дар шаби солинавӣ китоб мехонанд.
10. Баландтарин арҷаи солинавӣ бо баландии 76 метр дар Риоде-Жанейро пойтахти Бразилия қомат афрохтааст.
11. Аввалин «Арҷаи давлатӣ» охири соли 1830 бо фармони император Николай I қомат афрохтааст.

